

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Viestintätieteiden laitos

Olli Kohonen

”Maakuntien Suomi vaarassa” ja ”Vasta nyt kuin juna”
Kriittinen tutkimus kahden puoluepoliittisesti sitoutuneen sanomalehden
EU:hun ja Emuun liittyneistä pääkirjoituksista

Viestintätieteiden pro gradu – tutkielma
Vaasa 2009

1. JOHDANTO	1
2.TUTKIMUSMETODIT: KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI JA HEMÁNUKSEN PÁÄKIRJOITUSTYPOLOGIAT	6
2.1 Kriittinen diskurssianalyysi	6
2.2 Kriittisen diskurssianalyysin soveltamiskohteet	7
2.3 Kriittiseen diskurssianalyysiin liittyvät keskeiset kásitteet	8
2.4 Diskurssi muokkaa maailmaa	10
2.5 Kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen páäkirjoitusanalyysiin	10
2.6 Chaim Perelmanin esittámá metaforan ja metaforatyyppeiden määritelmät	12
2.7. Teun A. van Dijkin semanttinen makrostruktuuri	13
2.8. Páäkirjoitus ja journalismi	14
2.9 Hemánuksen páäkirjoitustypologiat	16
2.10 Sisä- ja ulkoryhmät páäkirjoituksissa	18
3. KANSAN TAHTO JA SUOMENMAA	20
3.1 Kansan Tahto – Pohjois-Suomen vasemmistolehti	20
3.2 Suomenmaa – Suomen keskustan páä-áänenkannattaja	20
4. KANSAN TAHDON EMU-PÁÄKIRJOITUSTEN ANALYYSI	22
4.1 Mielipideilmasto tutkimusajanjaksolla Emusta Vasemmistoliiton kannalta	22
4.2 Tutkimusmateriaali	23
4.3 Kansan Tahdon páäkirjoitusten analyysi Hemánuksen typologioiden mukaan	24
4.4 Yleisen poliittisen debatin páäkirjoitusryhmá Kansan Tahdon Emu-páäkirjoituksissa	28
4.5 Vasemmistoliiton sisáisen Emu-keskustelun páäkirjoitusryhmá	

Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa	32
4.6 Vasemmistoliitto-Keskusta –pääkirjoitusryhmä	
Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa	34
4.7 Emu ja ay-liike –pääkirjoitusryhmä	
Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa	36
5. SUOMENMAAN EU-PÄÄKIRJOITUSANALYYSI	38
5.1 Mieli-ilmoitusto EU:sta tutkimusajanjaksolla keskustan kannalta	38
5.2 Tutkimusmateriaali	38
5.3 Suomenmaan EU-pääkirjoitusten analyysi Hemánuksen typologioiden mukaan	40
5.4 Puoluepolitiikkaan keskittynyt pääkirjoitusryhmä	
Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa	49
5.5 EU:hun liittymisen hyötyjä ja haittoja käsittelevä pääkirjoitusryhmä	
Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa	54
5.6 EU:hun liittymiseen koskevia valtasuhteita	
käsittelevä pääkirjoitusryhmä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa	59
5.7 Aluepolitiikkaa käsittelevä pääkirjoitusryhmä	
Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa	61
6. VERTAILU KANSAN TAHDON JA SUOMENMAAN PÄÄKIRJOITUSTEN VÄLILLÄ	63
6.1 Hemánuksen pääkirjoitustypologiat	63
6.2 Suomenmaan ja Kansan Tahdon pääkirjoitusten teemojen ja metaforien vertailua	66
6.3 Vallan välikappaleet - Suomenmaa ja Kansan Tahto	73
7. PÄÄTÄNTÖ	75
AINEISTO	78

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Viestintätieteiden laitos

Tekijä:

Olli Kohonen

Pro gradu – tutkielma:

”Maakuntien Suomi vaarassa” ja ”Vasta nyt kuin juna”. Kriittinen tutkimus kahden puoluepoliittisesti sitoutuneen sanomalehden EU:hun ja Emuun liittyneistä pääkirjoituksista.

Tutkinto:

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Viestintätieteet

Valmistumisvuosi:

2009

Työn ohjaaja:

Tarmo Malmberg

TIIVISTELMÄ:

Pro graduni on kriittinen tutkimus kahden poliittisesti sitoutuneen sanomalehden, Suomenmaan ja Kansan Tahdon, Euroopan integraatiota käsittelevistä pääkirjoituksista. Käytän tutkimusmetodina niin diskurssianalyysiä muun muassa van Dijkn määrittelemän semanttisen makrostruktuurin käsitteen mukaisesti, pääkirjoitusten teemojen tutkimista Hemanuksen pääkirjoitustypologioiden mukaisesti ja metafora-analyysiä muun muassa Chaim Perelmanin määrittelemän metaforakäsitteen pohjalta. Työssäni nousevat vahvasti esille muun muassa vallan, ideologian ja hegemonian käsitteet, joita haen tutkimuskohteen pääkirjoituksista. Nämä käsitteet määrittelen ennen kaikkea Wodakin ja Faircloughin määritelmien pohjalta.

Kansan Tahdon osalta tutkin Euroopan rahaliittoon eli Emuun keskittyneitä pääkirjoituksia vuosilta 1996-1998 ajanjaksolta ennen Suomen lopullista liittymistä Emuun. Yhteensä tutkimuksessa on mukana 14 asiaa koskevaa Kansan Tahdon Emu-pääkirjoitusta. Suomenmaan osalta tutkin EU:hun keskittyneitä pääkirjoituksia huhtikuusta 1994 marraskuuhun 1994. Yhteensä tutkimuksessa on mukana 20 Suomenmaan EU-pääkirjoitusta.

Hemanuksen pääkirjoitustypologiaa tutkimusmenetelmänä käyttämällä kykenee osoittamaan selkeästi, että puoluelehdet ajoivat vahvasti puoluejohtojen kantaa käsiteltävissä asioissa. Myös sisä- ja ulkoryhmäjohtelu osoittaa saman. Erityisen mielenkiintoista oli tutkia pääkirjoitusten teemoja van Dijkn asettaman semanttisen makrostruktuurin mukaan. Suomenmaan että Kansan Tahdon pääkirjoituksissa oltiin vahvasti sitouduttu valtaan ja tuettiin omalta osalta puolueiden säilymistä vallan diskurssissa.

AVAINSANAT: kriittinen diskurssianalyysi, pääkirjoitus, poliittinen sanomalehti, metafora, semanttinen makrostruktuuri, EU, Emu, journalismi, valta, ideologia, hegemonia

1. JOHDANTO

Suomessa järjestettiin 16.10.1994 kansanäänestys maan liittymisestä Euroopan Unioniin. 56,9 prosenttia suomalaisista kannatti liittymistä EU:hun, kun taas 43,1 prosenttia vastusti sitä. Asiasta lopullisen päätöksen tehnyt eduskunta sinetöi Suomen liittymisen EU:hun äänin 152 - 45. Suomesta tuli EU:n jäsen vuoden 1995 alusta, samaan aikaan Ruotsin ja Itävallan kanssa. (Salminen 2006: 139). Euroopan rahaunioniin Emuun (European Monetary Union) Suomi liittyi vuoden 1999 alussa. Euro korvasi Suomessa rahayksikkönä markan vuoden 2002 alusta. Suomen suuntautuminen kohti Emua oli lähtenyt liikkeelle vuonna 1995 järjestettyjen eduskuntavaalien jälkeen. Vaalien seurauksena muodostettiin Paavo Lipposen ns. sateenkaarihallitus, jonka muodostivat SDP, Kokoomus, Vasemmistoliitto, RKP ja Vihreät. Hallitus ilmoitti hallitusohjelmassaan tavoittelevansa liittymistä Emuun. Vaikeimmat ajat hallituspuolueista sisäisesti tämä aiheutti pitkän oppositiokauden jälkeen vuonna 1995 hallitusvastuuseen tulleelle Vasemmistoliitolle. (Salminen 2006: 150-152.)

EU on ylikansallinen yhteisö, jossa on sekä konfederatiivisia, valtioliittoa muistuttavia, että federatiivisia, liittovaltiota muistuttavia piirteitä. Konfедераation voi sanoa periaatteessa olevan riippumattomien valtioiden kiinteä yhteistoimintayhteisö, federaation puolestaan alayksikköjensä suvereenisuutta rajoittava ja keskushallituksen ylivaltaan nojaava valtiomuodostelma (Nousiainen 1998: 390.)

Helsingin Sanomien (HS) pitkäaikaisen päätoimittajan Keijo K. Kulhan mukaan Suomen äänestäessä EU:hun liittymisestä ja maamme valmistautuessa Emuun media ei ollut ainoastaan keskeinen, vaan monelle ihmiselle myös ainoa lähde, jonka pohjalle saattoi rakentaa oman näkemyksensä näistä asioista (Kulha 2002: 117.)

EU-jäsenyysskeskustelun alkaessa käydä kiihkeimmillään keväällä 1994 peräti 81 prosenttia suomalaisista uskoi, että medially tuleee olemaan ratkaiseva merkitys EU-kansanäänestyksen tulokseen Elinkeinoelämän valtuuskunnan eli EVA:n tällöin

julkaiseman EU-asennetutkimuksen mukaan (EVA 1994a: 29).

Myös puoluepoliittisesti sitoutuneet lehdet ovat olleet omalle kohderyhmälleen merkittävässä tiedonlähteen roolissa käsiteltäessä EU:ta ja Emua. Vaikka näiden lehtien lukijamäärät ovat nykyään verrattain pienet, ovat ne merkittävässä roolissa toimimalla tiedotus- ja keskustelukanavana puolueaktiiveille ja puolueiden näkemysten heijastajana ja välittäjänä.

Tarkastelukohteinani viestintätieteiden pro gradu-työssäni ovat Pohjois-Suomen alueella ilmestyvä Kansan Tahto (KT), joka on poliittisesti lähellä Vasemmistoliittoa ja Suomen Keskustan pää-äänenkannattaja Suomenmaa. Kansan Tahdon osalta keskityn Emua koskeviin pääkirjoituksiin ja Suomenmaan osalta EU:hun liittyviin pääkirjoituksiin. Graduni kuuluu mediantutkimuksen alaan.

Miksi olen valinnut tutkimuskohteikseni juuri Kansan Tahdon ja Suomenmaan? Vastaus kysymykseen tulee näiden kahden poliittisen lehden selkeästä puoluepoliittisesta identiteetistä.

Voidaan todeta, että poliittisten lehtien joukosta työväen- ja agraarilehdillä on ollut vahvimmat muodolliset siteet puolueen ja lehden välillä. Järjestöomistus sekä muut organisatoriset yhteydet ovat olleet tärkeitä niille, kun taas esimerkiksi porvarillisten puolueiden lehtien taustasiteet ovat ilmenneet muilla tavoin (Salokangas 1982: 19-20.)

Kansan Tahdon ja Suomenmaan tutkimuskohteet poikkeavat toisistaan ajallisesti ja tarkemman aiheensa osalta, koska Vasemmistoliitto puolueena vastusti vuonna 1994 EU:hun liittymistä ja kannatti vuonna 1998 Emuun liittymistä. Keskusta puolestaan kannatti EU:hun liittymistä, mutta vastusti Emuun liittymistä, mikä käy ilmi tutkimusmateriaalista.

Sen sijaan puolueet olivat samankaltaisessa sisäisessä tilanteessa EU:hun ja Emuun liittymisen osalta. Suomen Keskustan johto ajoi Suomen Euroopan Unioniin kannattajakunnan vastustaessa ja Vasemmistoliiton johto kannatti Suomen liittymistä Emuun kokien yhtä lailla vastahankaa kannattajakuntansa puolelta.

Tutkin pääkirjoitusten teemoja ja minkälaisia vaikutuskeinoja pääkirjoituksissa käytettiin muun muassa metaforien muodossa. Lopuksi vertailen Kansan Tahdon ja Suomenmaan pääkirjoituksia ja pohdiskelen pääkirjoituksen merkitystä Eurooppa-politiikan suurien linjauksien suhteen. Vastaavankaltaista tutkimusta on Suomessa tehty varsin vähän.

Kaikista keskeisimmin perehdyn Suomenmaan ja Kansan Tahdon pääkirjoituksia tutkiessani makrokysymysten puolella tutkittujen pääkirjoitusten teemoihin niiden makrostruktuurin kautta ja mikrokysymysten osalta tutkin kirjoituksissa esiintyviä keskeisiä metaforia. Metaforan käsitteen määrittelen Chaim Perelmanin (1996) näkemyksen mukaan ja pääkirjoituksen makrorakenteen esittämän Teun A. van Dijkn (2001) semanttisen makrorakenteen mukaan. Esittelen nämä tutkimusmenetelmät metodiluvun yhteydessä.

Jokaisen pääkirjoituksen makrostruktuurin esittämisen ohella yhdistän pääkirjoitusryhmien makrostruktuurit ja lopuksi kaikki Suomenmaan ja KT:n EU- ja Emu-aiheiset pääkirjoitukset makrostruktuuriksi. Pääkirjoituksien makrostruktuurit esitellään eri aiheryhmiin jaettujen pääkirjoituksien analyysilukujen lopussa. Metaforien tutkimus jää tutkimuksessa pienempään rooliin kuin varsinaisten pääkirjoitusten suurten teemojen tutkiminen ja määrittäminen. Vahvaan rooliin pro gradussani nousevat myös kriittisyyden, vallan ja ideologian käsitteet ja niiden ilmentymät Kansan Tahdon ja Suomenmaan pääkirjoituksissa. Myös hegemonian käsite on tärkeä.

Käyttämällä pro gradussani myös Pertti Hemánuksen määrittelemää pääkirjoitusten typologiaajaottelua pyrin tutkimaan, miten nämä kaksi samankaltaisessa poliittisessa

tilanteessa ollutta puolueeseen sitoutunutta sanomalehteä välittivät viestiä Euroopan integraatiosta lukijoilleen.

Hemánuksen pääkirjoitustypologioiden mukaista jaottelua tutkittaessa keskityn eritoten pääkirjoituksissa ilmenevään jakoon ulko- ja sisäryhmien välille. Hemánuksen pääkirjoituksia koskevaa tutkimusta voidaan mielestäni soveltaa hyvin rinnan kriittisen diskurssianalyysin tutkimusmenetelmien kanssa, koska siinä nähdään pääkirjoituksen olevan ennen kaikkea yhteiskunnasta ja siellä vallitsevasta hegemoniasta riippuvan ilmiön. Hemánuksen mukaan hegemoniasta käsin määräytyvät pääkirjoitusten päämäärät ja päämääristä käsin taas pääkirjoitusten keinot (Hemánus 1972: 29-30).

Ennako-oletuksenani on, että Euroopan integraatiokehitykseen liittyvä poliittinen nuorallatanssi on ollut hyvin samankaltaista kummassakin sanomalehdessä. Suomenmaassa uskon olleen vahvempia paineita kirjoittaa enemmän EU-kriittisesti puoluejohdon linjauksista huolimatta, koska esimerkiksi Suomen Keskustan keskeinen mielipidevaikuttaja Paavo Väyrynen asettui vastustamaan Suomen liittymistä EU:hun (Salminen 2006: 140.)

Kansan Tahdon osalta uskon, että se ajoi määrätietoisesti puolueen johdon määrittelemää linjaa, jonka mukaan Suomen on liityttävä Emuun. Tämä johtuu siitä, että KT on tunnettu Vasemmistoliiton ja sen edeltäjän SKDL:n sisäisissä ristiriidoissa ns. enemmistön äänenkannattajana vaatien vähemmistön taipumista (Salokangas 1988a: 272-274.)

Suomenmaan ja Kansan Tahdon analyysiosioiden alussa esiteltävissä mielipidemittaustutkimuksissa käy ilmi suoranaisten repeämä puolueiden kannattajakunnan sekä niiden johtajien ajamiin kantojen välillä. On mielenkiintoista tutkia sitä, kuinka puoluelehdet onnistuivat pääkirjoituksissaan luovimaan näissä mielipidekarikoissa.

Tutkimustyön taustalla on oma kiinnostukseni politiikkaa ja sanomalehtiä kohtaan. Olen

työskennellyt kesätoimittajana Kansan Tahdossa vuosina 2003 ja 2004, kansanedustaja Martti Korhosen eduskunta-avustajana vuosina 2005-2007 ja Vasemmistoliiton tiedottajana vuodesta 2007.

Puoluepoliittiset sanomalehdet ovat nykyään suunnattu lähinnä puolueaktiiveille, mutta omalla tapaa ne piirtävät kuitenkin myös kuvaa oman aatemaailmansa todellisuudesta ulospäin ja ovat omalta osaltaan yhtä Pertti Hemánuksen sanoin ”likainen ikkuna todellisuuteen” kuin mikä tahansa muu journalistinen teksti.

Tiivistäen voi todeta, että pro graduni on kriittinen tutkimus, jossa käytetään teema-, metafora- ja diskurssianalyysia.

HEMÁNUKSEN PÁÁKIRJOITUSTYPOLOGIAT

2.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Tutkittaessa sitä, kuinka kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta sekä miten kieli pyrkii uskottavuuteen ja vakuuttavuuteen, kvalitatiivisiin tutkimusmenetelmiin lukeutuva kriittinen diskurssianalyysi eli CDA (critical discourse analysis) keskittyy tutkimaan kielenkäytön ja vallankäytön kytköksiä. Kriittinen diskurssianalyysi on kriittisestä kielitieteestä vaikutteita saanut kielitieteellisiä ja yhteiskuntatieteellisiä teorioita yhdistelevä diskurssianalyysin muoto, jonka keskeisimpänä tutkimuskohteena on se, miten kielenkäytöllä ylläpidetään ja vahvistetaan valtasuhteita. Lähtökohtana on oletus alistussuhteiden olemassaolosta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999: 86.)

Kielestä on tullut poliittinen arena, jossa yhteiskunnallisia tapahtumia ja toimijoita tuodaan esiin, annetaan niille merkitys tai jätetään huomiotta. Termi lingvistinen eli kielellinen käänne ei tarkoitakaan pelkästään kielen tärkeyden korostumista eri tieteenaloilla, vaan viittaa tämän ohella myös suureen yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen. Siinä kielellä on keskeinen rooli. (Pietikäinen 2000: 131.)

Käytettäessä kriittistä diskurssianalyysiä tutkimusmetodina on tärkeää havaita, että se voi toimia tutkijalle eräänlaisena ”työkalupakkina”. Tommi Hoikkala toteaaakin käsitellessään van Dijkin kriittistä diskurssianalyysiä: ”Sosiologi ottaa sieltä mitä tarvitsee” (Hoikkala 1990: 160). Vaikka kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on yksilöllisempää ja vähemmän standardoitua kuin kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, tulee siinä raportoida lukijalle mahdollisimman tarkasti tutkimuksen eteneminen ja suoritettut toimet, jotka ovat johtaneet saatuihin lopputuloksiin. Arvioitavuuden ja jopa toistettavuuden vaatimukset on otettava huomioon, vaikka tulokset eivät aina ole samoja kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä. (Mäkelä 1990: 59.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä on tärkeää huomata van Dijkin huomio siitä, että se ei ole varsinainen metodi, eikä teoria, jolla voi tutkia sosiaalisia ongelmia. Hän kutsuu sitä diskurssianalyysiksi, jolla on tietty asenne asioihin (van Dijk 2001: 96.)

2.2 Kriittisen diskurssianalyysin soveltamiskohteet

Yleisesti voidaan todeta, että kielitieteellinen kiinnostus kohdistuu kielentutkimukseen, kun taas siinä ilmenevä yhteiskunnallinen aspekti pyrkii selvittämään kielenkäytön sosiaalista luonnetta sekä sen osuutta sosiaalisten rakenteiden, valtasuhteiden ja ideologioiden ylläpitämisessä ja muokkaamisessa. Myös historiallisia vaikutuksia ei tule sulkea kriittisen diskurssianalyysin tutkimusalueen ulkopuolelle (Wodak 2001: 1-3.) Kriittisen diskurssianalyysin metodisia tavoitteita on esitellyt muun muassa alan uranuurtaja Norman Fairclough, joka nostaa esiin kriittisen diskurssianalyysin kannalta erityisen tärkeänä tutkimuslähtökohtana sen, kuinka suuret muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa näkyvät tiedotusvälineiden muuttuvissa diskursiivisissa käytännöissä. Sen ohella, että kriittisen diskurssianalyysin tulisi tutkia muutoksen kourissa olevia osa-alueita, tulisi sen huomioida myös viestinnällisesti stabiilit ja jatkuvuutta osoittavat osa-alueet. Tämän ohella ehkä merkittävimmäksi seikaksi Faircloughin esittämistä metodisista tavoitteista nousee se, että tekstien ja yhteiskunnan sekä kulttuurin suhde tulee ymmärtää dialektiseksi (Fairclough 1997: 50-51.)

Yhteiskunnallinen diskurssianalyysi lähtee sosiaalisista rakenteista, ilmiöistä ja suhteista kohti kieltä, kun taas kielitieteellisessä diskurssianalyysissä suunta on vastakkainen. Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii soveltamaan molempia suuntauksia. (Pietikäinen 2000: 193.)

2.3 Kriittiseen diskurssianalyysiin liittyvät keskeiset käsitteet

Keskeisimmiksi käsitteiksi kriittisen diskurssianalyysin tutkimuksessa Wodak nostaa *kriittisyyden, ideologian* ja *vallan*. Ennen näiden käsitteiden määrittelyä on kuitenkin syytä selvittää *diskurssin, diskurssianalyysin* ja *diskurssikäytännön* käsitteet.

Nämä kolme viestinnän tutkimukselle hyvin keskeistä käsitettä voidaan määritellä monella eri tavalla, jotka riippuvat lähinnä tulkitsijan lähtökohdasta ja käytetystä tutkimusmetodista. Diskurssit ovat varsin pysyviä ja hitaasti muuttuvia kielen käyttötapoja. Diskurssien avulla maailma mielletään tietyistä näkökulmasta ja ne määräävät sen tavan, jolla maailmasta puhutaan. (Lehtonen 1998: 68.) Kriittisen diskurssianalyysiin olennaisesti kuuluvassa *funktionaalisessa* diskurssintutkimuksessa taustaoletuksina ovat ne määritelmät, joiden mukaan diskurssi ei muodostu esimerkiksi paperilla olevista sanoista, vaan sosiaalisen toiminnan muodosta tietyissä yhteisöissä ja tilanteissa tai sosiologisista ilmiöistä, jotka välittävät ja synnyttävät merkityksiä. Tämän näkökulman tutkimusta edustaa *interaktionaalinen* ja *konstruktionistinen* suuntaus (Luukka 2000: 143-144.) Faircloughin (1997: 81-85) mukaan diskurssikäytäntö on ulottuvuus, joka koostuu monista tekstin tuottamisen ja tekstin kuluttamisen aspekteista. Tiedotusvälineissä osa niistä on muodostunut instituutioksi, kuten juuri pääkirjoitukset ja osalla on väljempi viitekehys. Diskurssikäytäntö voidaan katsoa välittäjäksi tekstuaalisen ja sosiokulttuurisen käytännön välillä. Sosiokulttuurisesta käytännöstä voi karkeasti jaotella kolme eri aspektia: taloudellisen, poliittisen (johon liittyvät vallan ja ideologian käsitteet) ja kulttuurisen.

Mutta mitä kriittisyydellä, ideologialla ja vallalla tarkoitetaan kriittisessä diskurssianalyysissä? Wodak esittää, että kriittisyyden avulla otetaan välimatkaa tekstiin, esitetään poliittinen näkökulma eksplisiittisesti ja asetetaan painoarvoa tekstin suhteelle sosiaalisen maailman vaikutteisiin. Tosin tämän käsitteen tulkinta voi vaihdella tutkijoiden parissa, koska osa asettaa enemmän painoarvoa esimerkiksi kirjallisuuskritiikille ja osa muun muassa Frankfurtin koulukunnan työlle. Kriittiselle diskurssianalyysille ominaisen

epäkohtien etsimisen voi huomata tavasta käsittää ideologia. Se määritellään tärkeäksi osatekijäksi epäoikeudenmukaisten valtasuhteille ja niiden ylläpitämiselle. Ideologian avulla voidaan katsoa syntyvän syitä, miksi ihmiset tuntevat, järkeilevät, haluavat ja kuvittelevat tietyllä tavalla. Vallan käsite on tärkeä, koska kriittisen diskurssianalyysin mukaan kieli ei itsessään ole voimakas, vaan se saa voiman niiden ihmisten kautta, jotka sitä käyttävät tietyllä tavalla ja tiettyihin tarkoituksiin. Tekstit ovat kuitenkin harvoin suoraviivaisia ”propagandapamfletteja”, niissä voi usein havaita kielen sisällä käytävää kamppailua. Vallan käsitteessä on kyse eroista ja eriarvoisuuksista. Kieli on kietoutunut sosiaaliseen vallankäyttöön: sillä ilmennetään valtaa, esitetään sitä, kamppaillaan siitä ja myös haastetaan vallan haltijat (Wodak 2001: 9-12.)

Fairclough käsittää ideologian merkitykseksi, joka on vallan palveluksessa. Eli ideologiat ovat väittämiä, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti ja esiintyvät yleensä sen alkuoletuksissa eli ns. itsestäänselvyyksinä vaikuttaen erilaisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitoon ja muotoon. Nämä oletukset voidaan Faircloughin mukaan katsoa tekstiin esirakentuneiksi elementeiksi, jotka on muualla rakennettu etukäteen (Fairclough 1997: 25-26.)

Kriittiselle diskurssianalyysille on tärkeä myös *hegemonian* käsite. Sen voidaan katsoa olevan eräs teoria vallassa, jonka keskipisteessä on vallan saavuttaminen alistumisen, myöntymisen, integroitumisen ja kulttuurin kautta. Kriittinen diskurssianalyysi voi tarkastella sen avulla, miten vaihtelevat diskursiiviset käsitteet rakentuvat tiettyyn malliin, miksi toiset unohdetaan tai hiljennetään tyystin. Hegemonian voidaan katsoa olevan mukana rakentamassa diskursiivisia käytäntöjä sen mukaan, että se auttaa vallan ylläpitämisessä. Mikään hegemoniavalta ei ole pysyvää, ja siitä kamppaillaan jatkuvasti (Fairclough 1992: 91-96; 1995 67-68.)

2.4 Diskurssi muokkaa maailmaa

Kriittisessä diskurssianalyysissä kielenkäytön katsotaan konstruoivan kolmea laajaa sosiaalisen elämän osa-aluetta eli sen uskotaan osallistuvan tiedon ja uskomusten, ryhmien välisten suhteiden ja sosiaalisten identiteettien tuottamiseen ja muokkaamiseen. Esimerkiksi sanavalinnoilla on suuri merkitys viestien vaikutukseen – vaikkapa sanan terroristi muuttaminen vapaustaistelijaksi muuttaa selkeästi viestin luonnetta (Pietikäinen 2000: 197-198.)

Kriittisen diskurssianalyysin tarkoituksena on tutkia, kuinka ideologiat ja valtasuhteet muotoilevat ja rajoittavat diskurssia sekä millaisia ideologisia vaikutuksia diskurssilla on tiedon ja uskomusten järjestelmiin, sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin. Tavoitteena on tehdä näkyväksi neutralisoituneet kausaalisuhteet tekstin, diskursiivisten käytänteiden ja yhteiskunnassa vaikuttavien laajempien vaikutusten välillä. Tarkastelussa on vallan ilmeneminen diskurssissa ja diskurssin valta (emt: 201.)

Esimerkiksi tiedotusvälineissä esitetään arabimaailma tai talouselämä tietyllä tavalla. Radio- tai televisio-ohjelmissa esiintyvien tieteen asiantuntijoiden näkemykset konstruoidaan tietyllä tavalla tai politiikkojen ja kansan suhteen representaatio tietyllä tavalla kuin kyse olisi saman elämysmaailman jakavien ihmisten suhteista ovat hyviä esimerkkejä tiedotusvälineiden kieleen sisältyvästä sosiaalisten suhteiden ja identiteettien esittämisestä ja rakentamisesta. (Fairclough 1997: 23.)

Myöhemmin Fairclough esittää, että ideologian käsite viittaa vääristelyyn, jonka tavoitteena on manipuloida totuutta tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Totuuteen voidaankin päästä kiinni vain sen representaatioiden kautta (emt. 66.)

2.5 Kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen pääkirjoitusanalyysiin

Olen poiminut edellä esittämälläni tavalla työvälineiksi vallan, ideologian ja kriittisyyden käsitteet ja pyrin niillä tutkimaan edellä mainittujen asioiden ilmentymiä Kansan Tahdon Emu- ja Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa tehdessäni kriittistä tutkimusta.

Aiemmin esimerkiksi tiedotusvälineiden toiminta rasismien ja etnisten vähemmistöjen suhteen on ollut kriittisen diskurssianalyysin vakiotutkimustyyppi. Siinä tutkimuksessa ovat yhdistyneet mielenkiinto ryhmäperusteiseen epätasa-arvoon ja vallankäyttöön sekä julkisen diskurssin tutkimus sekä tarve yhteiskunnalliselle muutokselle. Esimerkiksi etnisistä vähemmistöistä uutisdiskurssissa muodostuva julkisuuskuva on ollut monen tutkijan suurennuslasin alla. (Pietikäinen 2000: 205.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä analyysin tasoina ovat tekstin kielellinen kuvaus, diskurssin tuottamiseen ja vastaanottamiseen liittyvien käytänteiden analysointi ja yhteiskunnallisten yhteyksien tutkiminen. Jokaisella tasolla on suunnaton määrä tutkimusvaihtoehtoja ja kriteerit muodostuvat pitkälti tutkimustehtävän ja kiinnostuksen kohteen ja aineiston mukaan. (emt: 208-209.)

Kielellisellä tasolla tehtävässä analyysissä tarkoituksena on tunnistaa ja kuvailla tutkimustehtävän ja aineistosta nousevan ominaisuuksien mukaisesti tekstin piirteitä. Diskurssikäytänteitä tutkittaessa analyysin kohteena on instituutiorakenteiden ja diskurssin tuottamisen sekä vastaanottamisen välisissä jännitteissä. Niiden analyysin ongelmana on usein laajuus, koska mahdollisia näkökulmia on lukuisia (emt: 210-211.)

Puoluelehden pääkirjoitus on varsin tiukka diskurssikäytänne, joten tästä ei tutkimuksessani tule suuria ongelmia. Tällaiset tiukat diskurssikäytänneet ovat ominaisia tietyn selkeän näkemyksen omaavalle yhteisölle ja esimerkiksi tiedotusvälineelle, jonka kaltaisiksi puoluepoliittisesti sitoutuneet sanomalehdet voidaan katsoa (Fairclough 1997: 88-89). Sen takia pääkirjoitus diskurssikäytänneenä ei tarvitse tässä tutkimuksessa syvempää osuutta analyysiosassa.

Poliittisesti sitoutuneiden sanomalehtien tutkiminen on mielenkiintoista myös Faircloughin esittämän argumentin vuoksi, jonka mukaan meditoituneen eli mediavaltaisen politiikan diskurssijärjestys on itsessäänkin luonteeltaan epävakaa ja että politiikan ja median suhde on vaappumista puolesta toiseen luottamuksen ja epäilyksen välillä (Fairclough 1997: 263.)

Bourdieu puolestaan muistuttaa politiikan diskurssilla olevan voimaa yhteiskunnan uusintamiseen ja mullistamiseen muuttamalla, mutta myös uusintamalla yhteiskuntaluokkia ja ryhmiä. (emt: 238-239.)

Politiikan diskurssia käsiteltäessä tulee huomata myös se, että poliittisten puolueiden välillä ja niiden sisällä on käynnissä jatkuvasti muutoksia. Tietyn ryhmän kanta johonkin asiaan ei ole itsestäänselvyys, vaan diskurssit muuttuvat osin erojen luomiseksi ja samaistumisen lisäämiseksi oman ryhmän näkemyksiä vastaaviksi. Sosiaalisten suhteiden rooli onkin keskeinen politiikan diskurssissa (emt: 245.) Tiedotusvälineiden tavat ja käytännöt luovatkin nykyään sen kehyksen, jonka pohjalta politiikkojen on representoitava näkemyksensä. (emt: 250).

2.6 Chaim Perelmanin esittämä metaforan ja metaforatyypin määritelmät

Teoksessaan Retoriikan valtakunta (1996) Chaim Perelman määrittää metaforan käsitteen seuraavalla tavalla:

”Metafora on teeman ja perustan sulautumisen tuloksena syntynyt tiivistynyt analogia. Analogiaan A:n suhde B:hen on kuten C:n suhde D:hen perustuva metafora voi olla jotain muodoista ”A:n D”, ”C:n B” tai ”A on C”. Siten analogiasta ”vanhuus on elämälle kuin ilta päivälle voidaan johtaa metaforat ”päivän vanhuus”, ”elämän ilta” ja ”vanhuus on ilta” (Perelman 1996: 136)

Metaforan yleismääritelmän voi esittää sen olevan kielikuva, jossa kaksi toisiinsa

liittymätöntä asiaa yhdistetään ilman kuin –sanaa. Perelmanin mukaan pettävämpiä ovat muodon ”A on C” – metaforat, koska ne sekoitetaan usein identifikaatioiksi. Niiden kunnollinen käsittely vaatii sitä, että analogia rekonstruoidaan palauttamalla puuttuvat termit. Tämä metaforan tyyppi voi esiintyä vielä tiiviimmässä muodossa ja voi olla seurausta siitä kontekstista, johon sitä sovelletaan. Perelman muistuttaa myös siitä, että toistetut metaforat kuluvat, jolloin niitä ei ymmärretä enää usein metaforiksi. Tästä esimerkkinä voidaan mainita ”tuolin jalka” (Perelman 1996: 136-137).

Metaforien suhteen on Perelmanin mukaan muistettava myös se, että samaa metaforaa voidaan käyttää lukuisilla erilaisilla tavoilla, jotka nostavat siitä esiin erilaisia asioita ja johtavat erilaisiin johtopäätöksiin. Esimerkiksi Descartes käyttää ”metodi on tie” metaforaa kuvatakseen hiljaista ja varovaista kulkemista, kun Leibnizille kyseessä on marssi (emt: 138). Lisäksi kun tiettyjä termejä on jatkuvasti käytetty perustana samoissa metaforissa, on niiden metaforinen vaikutus muuttunut vakiintuneeksi tulkinnaksi. Esimerkiksi ”kirkas” ja hämärä” vastaavat samalla tapaa niin ajatusta kuin nestettä (emt: 139).

2.7 Teun A. van Dijkn semanttinen makrostrukturi

Teun A. van Dijkn (2001: 101-103) mukaan diskurssin pääteemat ovat keskeisessä roolissa viestinnässä ja vuorovaikutuksessa. Nämä voidaan määrittellä semanttisiksi makrostruktuureiksi, jotka voidaan erottaa mikrostruktuureista sillä, että niihin voi tiivistää kyseisen tekstin tärkeimmän tiedon ja selittää tekstin yleinen koherenssi. Ne muodostavat globaalin tarkoituksen jonka kielen käyttäjät ymmärtävät tekstistä ja ovat ikään kuin pääasioita, joita tekstistä parhaiten muistetaan. Eli semanttinen makrostrukturi on esitetyn tekstin pääviesti tiivistettynä esimerkiksi yhteen lauseeseen.

Semanttinen makrostrukturi antaa van Dijkn mukaan keskeinen idean siitä, mistä diskurssissa tai tekstikorpuksessa on kyse. Semanttinen makrostrukturi kontrolloi monta

muuta aspektia, jotka vaikuttavat diskurssiin ja sen analysointiin. Kyseessä on esitetyn tekstin viestin tiivistäminen, jonka avulla voidaan vähentää sen abstraktiotasoa tavalliselle lukijalle. Vvan Dijkin mukaan semanttisen makrostruktuurin analyysia voi tehdä laajempaan tekstikorpukseen. Semanttisen makrostruktuurin analyysin voi tehdä usealla eri tavalla. Tutkittavan materiaalin voi esittää useammassa alatasen makropropositiossa tai sitten ylätasolle vieden esimerkiksi tiivistämällä makrostruktuurin yhteen lauseeseen. Jos tekstin tiivistää useampaan jaettuun makropropositioon, on tässä etuna se, että teksti on konkreettisempaa. Ylätasolle vietynä tekstin makrostruktuuri tiivistettynä yhteen makropropositioon johtaa helposti siihen, että keskeinen viesti on liian abstrakti (emt: 102-103.) Tässä tutkimuksessa tiivistän jokaisen pääkirjoituksen yhteen lauseeseen tilan puutteen vuoksi. Lisäksi yhdistän pääkirjoitusryhmien makrostruktuurit ja lopuksi kaikki Suomenmaan ja KT:n EU- ja Emu-aiheiset pääkirjoitukset suureksi makrostruktuuriksi.

2.8 Pääkirjoitus ja journalismi

Näiden kriittisen diskurssianalyysin liittyvien käsitteiden ohella on tarpeen määritellä myös tutkimuksen metodiseen puoleen liittyvät *journalismin* ja *pääkirjoituksen* käsitteet. Journalismin suhteen Hemánus määrittelee sanan lähimmäksi vastineeksi toimitustyön käytännön (ja myös sen tuotokset), jolla puolestaan tarkoitetaan ajankohtaisten faktapohjaisten joukkotiedotussanomien suunnittelu-, valinta-, hankinta- ja muotoilutyötä, jota eri tiedotusvälineiden toimituksissa tehdään. (Hemánus & Tervonen 1986: 27-29.)

Pääkirjoituksen Hemánus määrittelee seuraavasti: ”jossa lehdellä on instituutiona legitiimi oikeus esittää omat arvostuksensa tai arvostusluontoiset kannanottonsa ja jossa se useimmiten myös niitä esittää” (Hemánus 1972: 5.)

Pääkirjoituksen käsitettä ja sen luonnetta on pohjustettava laajasti, koska tutkimukseni keskittyy asian tutkimiseen myös Hemánuksen esittämän pääkirjoitustypologian

mukaisesti. Ensinnäkin pääkirjoitus voidaan lukea kommentoiviin kirjoituksiin, jotka sisältävät arvostuksia. Nämä kommentoivat kirjoitukset voidaan Hemánuksen mukaan puolestaan jakaa kahteen eri luokkaan eli niihin, joissa lehti itse esittää arvostuksia ja niihin, joissa lehti tarjoaa foorumin jollekulle henkilölle esittää arvostuksia. Pääkirjoitukset ovat ensiksi mainittuja näistä kahdesta luokasta. Pääkirjoitukset jakaantuvat Hemánuksen mukaan puolestaan johtaviin kirjoituksiin ja jälkiartikkeleihin, jotka ovat lyhyempiä, poliittisesti ainakin näennäisesti vähämerkityksellisempiä ja usein kepeämmin kirjoitettuja (emt: 3-4.) Tämä tutkimus on rajattu koskemaan johtavia kirjoituksia.

Sanomalehti on ilmiönä pitkälle yhteiskunnallinen ja tästä seuraa, että sanomalehden sisältöön vaikuttavia tekijöitä on haettava yhteiskunnallisesta kontekstista käsin. Samalla tulee kuitenkin muistaa sanomalehden syntymisen työprosessit, joilla on selkeä vaikutus lopputulokseen. Yhteiskunnan rakennetta ja kehitysastetta vastaava henkinen ilmasto, jota Hemánus kutsuu hegemoniaksi, vaikuttaa erottamattomasti sanomalehdistöön. Sen suhde hegemoniaan vaihtelee sen mukaan, mikä on kyseisen lehden päämääränasettelu. Kaupallistuneiden lehtien pääkirjoitukset, jotka eivät leimallisesti aja minkään poliittisen puolueen asiaa, voidaan Hemánuksen mukaan nähdä ensi sijassa hegemonisten arvostusten ja arvostusluontoisten kannanottojen myötäilemiseksi. Sen sijaan poliittisten sanomalehtien pääkirjoituksissa saatetaan määrätietoisesti asettua vastustamaan hegemonisia arvostuksia ja arvostusluontoisia kannanottoja (Hemánus 1972: 6-8.)

Teikarin mukaan pääkirjoitusten lukijaprosentti on varsin pieni, noin 7-10 prosenttia lukijoista. Pääkirjoitukset ovat kuitenkin merkityksellisempiä kuin mitä lukijaprosentti osoittaa, koska pääkirjoituksia lukevat yhteisöjen mielipidevaikuttajat. Pääkirjoitukset voidaankin katsoa myös viesteiksi poliitikoille ja talouselämän vaikuttajille, jotka myös antavat suurimman osan pääkirjoituksia koskevasta palautteesta (Huovila 2001: 9.)

Lisäksi pääkirjoituksen yhteydessä tulee tarkastella sen institutionaalista luonnetta. Pääkirjoituksen ei yleensä katsota edustavan ketään persoonaa, vaan lehteä instituutiona.

(Hemánus 1972: 8-13.)

EU-journalismista laajan haastatteluihin perustuneen tutkimuksen tehnyt Tuomo Mörä esittää, että suurissa asioissa kuten EU-jäsenyydessä, lehtien journalistisen johdon potentiaalinen liikkumavara on ollut vähäisempi kuin "pienissä" asioissa. Mörän tekemässä tutkimuksessa kolmessa lehdessä journalistit kokivat, että lehden johto ja omistajat halusivat ohjata uutistoimitusten työtä pääkirjoitusten mukaiseksi. Toisaalta Mörän tutkimuksesta kävi ilmi, että yhä useampi toimittaja piti pääkirjoitusinstituutiota vanhanaikaisena ja eräs tutkimukseen osallistunut päätoimittaja olisi ollut valmis harkitsemaan niiden lopettamista. Yleensä kuitenkin katsottiin, että pääkirjoitukset elävät omaa elämäänsä ja niissä esitetyt näkemykset eivät ainakaan suoraan sido muita toimittajia (Mörä 1999: 73-77.)

2.9 Hemánuksen pääkirjoitustypologiat

Hemánus jakaa pääkirjoitukset tyylinsä mukaan pohdiskeleviin, erotteleviin, taustaa valottaviin ja linjaa viitoittaviin. Pohdiskelevalle pääkirjoitukselle on ominaista se, että siinä ei esitetä asiaa koskevia arvostuksia eikä arvostusluonteisia kannanottoja, mutta kylläkin mainitaan useampia kuin yksi vaihtoehtoinen kannanotto. Erottelevalle pääkirjoitukselle tyypillistä on se, että siinä esitetään käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja, samalla kun siinä mainitaan useampi kuin yksi vaihtoehtoinen kannanotto. Taustaa valottavissa pääkirjoituksissa ei esitetä käsiteltävää asiaa eli kirjoituksen pääteemaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja eikä mainita vaihtoehtoisia kannanottoja. Kyseessä on näin ollen lähinnä pääkirjoituksen muotoon puettu uutisen taustaselvitys. Linjaa viitoittavissa pääkirjoituksissa puolestaan esitetään käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja muita mahdollisia asiaa koskevia vaihtoehtoja huomioimatta eli se ikään kuin antaa ainoan oikean vastauksen kyseisessä asiassa

(Hemánus 1972: 18-27.)

Erottelevia ja linjaa viitoittavia pääkirjoituksia yhdistää Hemánuksen typologiassa se, että molemmissa tyypeissä esitetään selkeästi arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja. Erottelevissa pääkirjoituksissa mainitaan vaihtoehtoisia kannanottoja käsittelyn polttopisteessä olevaa asiaa kohtaan, kun taas linjaa viitoittavissa ei näin tehdä (emt: 19.)

Linjaa viitoittaville pääkirjoituksille on Hemánuksen mukaan tyypillistä selvyys hegemonisesta käsityksestä asian suhteen eikä siinä julkisesti esitetä hegemonian vastaisia käsityksiä. Tämän ohella arvioidaan käsiteltävästä asiasta olevan kylliksi tietoja (emt: 28.) Hemánus katsoo linjaa viitoittavien pääkirjoitusten antavan lukijalle ainoan oikean linjan kyseisessä näkemyksessä (emt: 27.)

Erottelevien pääkirjoitusten ominaispiirteitä ovat puolestaan selvyys hegemonisesta käsityksestä asian suhteen, jota kohtaan julkisesti kuitenkin esitetään kritiikkiä. Myös erottelevissa pääkirjoituksissa asiasta arvioidaan olevan kylliksi tietoja (emt: 24.) Pohdiskeleville pääkirjoituksille on Hemánuksen mukaan tyypillistä se, että käsitellyissä aiheissa on epäselvää hegemonian käsityksestä aiheesta, eikä arvioida olevan kylliksi tietoja käytettävissä (emt: 21.) Erotteleva pääkirjoitustyyppi saatetaan valita tiedostamattomasti, mutta ehkä myös samalla tietäen, jossa esitetään kannanottoja jonkin asian puolesta ja vastaan päätyen tehokkaammaksi kuin ns. yksipuolinen propaganda. Tämä pätee varsinkin silloin, kun vastaanottajat ovat hyvin koulutettuja ja kun asiasta on liikkeellä myös toisensuuntaista propagandaa (emt: 24.)

Taustaa valottavissa pääkirjoituksissa puolestaan on epäselvyys siitä, mikä on hegemoninen käsitys asiasta ja se arvioidaan liian arkaluontoiseksi, jotta asiaan voitaisiin ottaa kantaa. Se, että laaditaanko hegemonisesti vaikeaselkoisesta asiasta pohdiskeleva vai taustaa valottava pääkirjoitus, voi siis riippua asian arvioidusta arkuudesta (emt: 26.)

2.10 Sisä- ja ulkoryhmät pääkirjoituksissa

Hemánus nostaa keskeiseen osaan pääkirjoituksissa esiintyvät vastakkainasettelut. Yhteiskunnassa käytävä ideologinen ja poliittinen keskustelu on ikään kuin taistelua, joka palautuu viime kädessä siihen tosiasiaan, että yhteiskunta on jakaantunut ryhmiin, joiden välillä on vastakohtaisuuksia. Niiden olemassaoloa harvoin kiistetään, mutta niiden sovittamattomuudesta ja säädeltävyydestä voidaan kiistellä. Jokaisessa pääkirjoituksessa ei esiinny Hemánuksen esittämää jakoa sisä- ja ulkoryhmään, mutta varsinkin puoluelehdille on tyypillistä jakaa sisä- ja ulkoryhmä niin, että edellinen käsittää oman puolueen ja sen kannattajat (Hemánus 1972: 32-33.)

Hemánuksen mukaan lehden lukijakunnasta löytyy sisäryhmä, jonka edustajana ja äänenkannattajana lehti esiintyy ja jonka piiriin se ainakin implisiittisesti katsoo suurimman osan lehden lukijoista kuuluvan. Ulkoryhmällä puolestaan tarkoitetaan ryhmää, jolla on vastakohtaisuuksia lehden edustaman sisäryhmän kanssa ja jonka piiriin lehti ei katso tai toivo suuremkaan osan lukijoistaan kuuluvan. Hemánus toteaa, että puoluelehdelle luonnollinen, mutta ei ainoa tapa, on rajata sisä- ja ulkoryhmä niin, että edellinen käsittää oman puolueen ja sen kannattajat (emt: 33-34.)

Sisä- ja ulkoryhmät voidaan rajata implisiittisesti tai eksplisiittisesti, mutta ne voivat jäädä tarkemmin määrittelemättömiksi ja avoimiksi. Tietyt ryhmät voidaan myös pyrkiä paljastamaan ulkoryhmiksi tai pyrkiä pitämään ulkoryhmät sellaisina, vaikka eroa pyrittäisiin himmentämään. Myös väärää sisä- ja ulkoryhmäjaottelua kohtaan voidaan esittää kritiikkiä. Sisä- ja ulkoryhmien välinen jaottelu tarjoaa kaiken kaikkiaan monta erilaista vivahdetta poliittiselle tavoitteenasettelulle. Eräänä keinoja voi olla kompromissien kehittäminen sisä- ja ulkoryhmien välille tai yhteistyön ehdottaminen niiden kesken (emt: 34-36.)

Sisäryhmään suhtaudutaan pääkirjoituksissa yleensä myönteisesti ja sen asiaa pyritään

edistämään. Joskus pääkirjoitus laaditaan ja suunnataan nimenomaan sisäryhmälle varsinkin puoluelehdissä, jolloin tarkoituksena on palvella kannattajien sisäistä viestintää. Useimmiten kyse on kuitenkin poliittisen eliitin välisestä viestinnästä, jossa sisäryhmä esittää näkemyksensä ulkoryhmälle. Erilaisina keinoina tässä on muun muassa sisäryhmän selittäminen laajemmaksi kuin vastapuoli väittää, vetoamalla johonkin ulkoryhmän itsensä hyväksymään auktoriteettiin, työntää ulkoryhmään sellaisia, joiden ei katsota sisäryhmään kuuluvan (emt: 37-38.)

Ulkoryhmään suuntaudutaan yleensä kriittisesti tai kielteisesti, mutta tavoissa voi olla selkeästi aste-eroja tai erilaisia muotoja. Ulkoryhmän toiminnan voi selittää haitalliseksi myös niille, joiden etuja väitetään ajettavan tai leimata sen pyrkimykset epärealistisiksi tai naurettaviksi. Ulkoryhmän näkemyksiä tulkitsemalla pyritään selvittämään sen motiiveja tai toiminnan tosiasiallisia seurauksia. Näitä kahta edellämainittua asiaa koskeva tulkinta voi esimerkiksi olla asian ideologistamista tai teknistämistä (emt: 39-40.)

Sisä- ja ulkoryhmän erottelu on tyypillinen keino kyseisiin ryhmiin kuuluvissa pääkirjoituksissa. Hemánus toteaa, että:

”Näiden pääkirjoitusten kommunikatiivisen ja propagandistisen tehon kannalta arvioidaan tärkeäksi, että sisä- ja ulkoryhmä rajataan lukijalle valmiiksi – erottelevassa pääkirjoituksessa myöntäen myös jotkin ulkoryhmän katsomukset hyväksyttäväksi, mutta päätyen sisäryhmän katsomusten kannalle ja linjaa viitoittavassa propagoiden vain sisäryhmän katsomuksia” (Hemánus 1972: 42.)

Poliittisissa sitoutuneissa sanomalehdissä suunnataan varsin harvoin kritiikkiä omaa puoluetta kohtaan. Tämä johtuu varmasti pitkälti lehtien aatteellisesta homogeenisesta lukijakunnasta. Sonja Tirkkonen-Conditin mukaan sanomalehti ei juurikaan käsittele aihetta, josta lukijat ovat eri mieltä (Huovila 2001: 8.)

3. KANSAN TAHTO JA SUOMENMAA

3.1 Kansan Tahto – Pohjois-Suomen vasemmistolehti

Toisena tutkimuskohteena työssäni oleva sanomalehti Kansan Tahto (KT) on vuonna 1906 perustettu sanomalehti, joka on alusta alkaen tukenut työväenliikettä. Lehti oli vuoteen 1918 saakka Pohjois-Suomen ainoa työväenlehti ja ilmestyi kuusi kertaa viikossa. Se ilmestyi vaihtelevilla nimillä (Pohjan Kansa ja Oulun Sanomat) ja koki välillä lakkautuksia niin Venäjän kuin Suomen viranomaisten toimesta, kunnes sen ilmestyminen lakkasi vuonna 1923 (Nygård & Salokangas 1998: 270-272.)

Vaikka Kansan Tahto syntyi suurlakon jälkimainingeissa ja sen ansiosta, se ei koskaan lietsonut kansanjoukkoja suoraan toimintaan, vaan uskoi vaikutusmahdollisuuksiin edustuksellisissa elimissä. Vuosina 1907-1914 ja 1917-1918 lehden päätoimittajana ollut Yrjö Mäkelin johti Kansan Tahdon parlamentaariselle linjalle. KT on ollut varsin kuuliaisesti sen liikkeen tai puolueen lehti, jonka piirissä se on vaikuttanut. Kansandemokraattisen liikkeen sisäisissä kiistoissa se mukautui tehtyihin sopimuksiin, vaikka ajoittain vaati sääntöjen kunnioittamista (Saarela 2006: 363-365.)

Kansan Tahto alkoi ilmestyä uudestaan syksyllä 1945, kun kommunistien toiminta tuli taas sallituksi. Levikki oli korkeimmillaan vuonna 1979 sen ollessa noin 23 000. Lehti on ilmestynyt parhaimmillaan kuusipäiväisenä, vaikkakin tällä hetkellä lehteä tehdään vain kolme numeroa viikossa. (Salokangas 1988a: 272-274.)

3.2. Suomenmaa – Suomen Keskustan pää-äänenkannattaja

Suomenmaan juuret ovat Viipurissa, jossa se ilmestyi Maakansan nimellä vuodesta 1908 vuoteen 1940 ja uudelleen vuodesta 1942 vuoteen 1944 ilmestyen tällöin Karjalan Sanomien nimellä. Vuonna 1940 se oli lyhyen aikaa evakossa Kuopiossa. Jatkosodan

jälkeen lehti ilmestyi jälleen Maakansan nimellä Lahdessa syyskuusta 1944 kesäkuuhun 1945. Lehti on ilmestynyt Helsingissä marraskuusta 1945 alkaen. Vuonna 1965 lehden nimi muuttui Suomenmaaksi. Puolueen virallinen pää-äänenkannattaja silloin jo Suomenmaaksi uudelleen kastetusta lehdestä tuli vasta vuonna 1967 (Salokangas 1988b: 51-54.)

Suomenmaa siirtyi Liitto-konsernin alaisuuteen vuonna 1992 toteutetun yrityskaupan myötä. Kauppa johtui Suomenmaan kehnoista taloudellisesta tilanteesta. Suomen Keskustan puolue-elinten myötävaikutuksella tehty kauppa johti siihen, että nelipäiväisestä lehdestä tuli kerran viikossa ilmestyvä viikkolehti (Määttä 2003: 9-10.)

Suomenmaan nielaiseen Liiton juuret ovat syvällä Pohjois-Pohjanmaan maaseudulla. Liitto alkoi ilmestyä joulukuussa 1906. Liitto julistautui ensimmäisessä numerossaan vuonna 1906 varsin sosiaaliradikaaliselle linjalle. Sen tavoitteina oli muun muassa saada verotus varakkaampia luokkia enemmän rasittavaksi, uudistaa koululaitos perusteellisesti ja saada naisille täysi tasa-arvoisuus miesten rinnalle. Vuonna 1992 tehdyn yrityskaupan jälkeen Liitto ja Suomenmaa yhdistettiin käytännön syistä lopullisesti samaksi lehdeksi vuonna 1994, joka ilmestyy kahtena eri painoksena. (Mauno 2002: 9-10)

Vaikka Liitto-Suomenmaan nimeksi tuli Suomenmaa, säilyi lehden kotipaikka edelleen vahvasti Oulussa, koska sen päätoimittaja ja painopaikka olivat siellä tutkimusajankohtana (Rautio 1999:192.)

Keskustan sisäistä päätöksentekoa väitöskirjassaan tutkinut Kaarina Jutila kuvailee Suomenmaan merkityksen puolueessa perustuvan ennen kaikkea siihen, että lehti tarjoaa keskustelukanavan puolueen aktiivijäsenistölle ja ammattipoliitikoille sekä toimii keskustajärjestöjen tiedonvälityskanavana käytännön järjestötoiminnassa (Jutila 2003: 199.)

4. KANSAN TAHDON EMU-PÄÄKIRJOITUSTEN ANALYYSI

4.1 Mieli-pideilmasto tutkimusajanjaksolla Emusta Vasemmistoliiton kannalta

Syksyllä 1996 tehdyn Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA:n EU-asennetutkimuksen mukaan Vasemmistoliiton kannattajat suhtautuivat epäilevästi Emu-jäsenyyteen. Tosin myös keskimäärin koko väestö jakoi saman näkemyksen. Syksyllä 1996 koko väestöstä vain 23 prosenttia vastasi olevansa joko täysin tai jossain määrin samaa mieltä väitteen "EMU-näkemykset: Asia, jossa Suomen tulisi olla mukana ensimmäisten joukossa" kanssa. 45 prosenttia koko väestöstä vastasi olevansa ei juurikaan tai ei lainkaan samaa mieltä em. väitteen kanssa. Vasemmistoliiton kannattajista 20 prosenttia vastasi olevansa täysin tai jossain määrin samaa mieltä kyseisen väitteen kanssa ja 59 prosenttia ei juurikaan tai ei lainkaan samaa mieltä sen kanssa (EVA 1996: 14.)

Syksyllä 1997 tehdyssä EVA:n EU-asennetutkimuksen mukaan suomalaisten Emu-näkemykset eivät olleet kovinkaan paljoa muuttuneet. Tämä koski sekä koko väestöä että Vasemmistoliiton kannattajia. Tutkimuksessa esitetyn väittämän "Tulisiko maamme liittyä Emuun ensimmäisten maiden joukossa", vastasi myönteisesti vain 21 prosenttia koko väestöstä. 59 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa ja 20 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Vasemmistoliiton kannattajista vain 7 prosenttia kannatti nopeaa liittymistä Emuun, kun peräti 83 prosenttia vastusti sitä. 10 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan (EVA 1997: 10-12.)

Loppujen lopuksi Vasemmistoliiton omassa jäsenäänestyksessä kuitenkin 52,4 prosenttia äänestykseen osallistuneista puolueen jäsenistä kannatti Emuun liittymistä (Vasemmistoliiton puoluehallituksen 9.12.1997 pidetyn kokouksen pöytäkirjan liite nro 3.) Puolueen kannattajien mielipide Emusta erosi siis selkeästi jäsenäänestyksen tuloksesta.

4.2 Tutkimusmateriaali

Tutkin sanomalehti Kansan Tahdon Emu-aiheisia pääkirjoituksia lokakuusta 1996 vuoden 1998 huhtikuun puoleen väliin saakka, jolloin eduskunta teki päätöksen Suomen liittymisestä Emuun. Kyseisenä ajanjaksona Emu oli Kansan Tahdon pääkirjoitusten keskeisenä asiana yhteensä 14 kertaa. Tämän lisäksi Emu oli vähäisemmissä määrin mukana pääkirjoituksissa yhteensä 28 kertaa tutkitulla ajanjaksolla. Ne olen sulkenut tutkimukseni ulkopuolelle rajauksen vuoksi.

Tutkimuskohteena olevista neljästätoista pääkirjoituksesta ensimmäinen on julkaistu 5.11.1996 ilmestyneessä lehdessä ja viimeisin oli 15.4.1998 päivätyssä Kansan Tahdossa. Eniten asia oli esillä syksyllä 1997, jolloin julkaistiin kuusi Emuun keskittyntä pääkirjoitusta ajanjaksolla 25.9 – 11.12.

Neljästätoista KT:n Emu-pääkirjoituksessa on havaittavissa karkeasti jaettuna neljä eri aiheoryhmää. Kuuden pääkirjoituksen (Ruotsista sytykettä Emu-keskusteluun, Johdon mukainen päätös, Hallitus vai jallitus, Lievässä ojennuksessa, Emu-päätös ja päättäjät, Vasta nyt kuin juna) voidaan katsoa kuuluvan yleisen poliittisen debatin pääkirjoitusryhmään. Kolme pääkirjoitusta (Tärkeä Emu-äänestys, Tyyntä vesilasissa, Tehkääpä perässä) kuuluvat Vasemmistoliiton sisäisen keskustelun pääkirjoitusryhmään. Kolme pääkirjoitusta (Puskateatteria, Läpinäkyvää kepulointia, Kaikkea liikkuvaa) ovat Keskusta-pääkirjoitusryhmään kuuluvia. Kaksi pääkirjoitusta (SAK:n tärkeä Emu-kanta, Puskurisopimus puskee tietä) keskittyvät ay-liikkeen asioihin.

Kyseisistä luokitteluista yleiseen poliittiseen debattiin kuuluva joukko on selkeästi hajanaisin aiheiltaan, mutta ryhmien määrän rajoittamiseksi olen yhdistänyt nämä pääkirjoitukset tähän ryhmään.

Määrittelen ensiksi eri ryhmiin kuuluvat pääkirjoitukset Hemánuksen pääkirjoitustypologian mukaan keskittyen eritoten pääkirjoituksessa tapahtuvaan jakoon

sisä- ja ulkoryhmien välille. Käsittelen jokaista pääkirjoitusryhmää soveltamani kriittisen diskurssianalyysin keinoin ja suoritan lopuksi yhteenvedon kriittisestä tutkimuksestani.

4.3. Kansan Tahdon pääkirjoitusten analyysi Hemánuksen typologioiden mukaan

Jaettaessa Kansan Tahdon neljätoista tutkimuksen kohteena olevaa pääkirjoitusta Hemánuksen pääkirjoitustypologian mukaisesti voidaan havaita, että niistä yhteensä kuusi kuuluu luonteeltaan erotteleviin pääkirjoituksiin ja neljä linjaa viitoittaviin pääkirjoituksiin. Pohdiskelevia ja taustaa valottavia pääkirjoituksia on kumpiakin kaksi kappaletta.

Yleistä poliittista keskustelua käsittelevään pääkirjoitusryhmään kuuluvista Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksista taustaa valottavia ja erottelevia on kumpiakin kaksi. Pohdiskelevia ja linjaa viitoittavia löytyy puolestaan tästä pääkirjoitusryhmästä kutakin yksi kappale. Vasemmistoliitto-Keskusta -pääkirjoitusryhmään kuuluvista pääkirjoituksista kaikki kolme ovat luonteeltaan erottelevia.

Vasemmistoliiton sisäistä keskustelua käsittelevään pääkirjoitusryhmään lukeutuvista pääkirjoituksista kaksi on linjaa viitoittavia ja yksi on luonteeltaan erotteleva. Tämän ryhmän pääkirjoituksia leimaa vahva kielteisyys Vasemmistoliitossa kielteistä Emu-kantaa kannattanutta ns. vähemmistöä kohtaan.

Ay-liikkeen asioita käsittelevistä Kansan Tahdon pääkirjoituksista puolestaan yksi on luonteeltaan pohdiskeleva ja toinen on linjaa viitoittava.

Käsiteltäessä pääkirjoituksissa ilmenevää jakoa sisä- ja ulkoryhmiin Kansan Tahdon Emu-aiheisista pääkirjoituksista löytyy useita ulkoryhmiä, mutta kaksi ulkoryhmistä nousee yli muiden. Toinen niistä on oppositiopuolue Suomen Keskusta, mutta erityisen mielenkiintoista on, että toinen ulkoryhmistä on oman puolueen sisällä vaikuttavat niin

sanotut vähemmistöläiset. Tosin heihin suhtaudutaan myös myönteisesti kahdessa pääkirjoituksessa. Ensimmäinen niistä on 15.4.1997 julkaistu "Tyyntä vesilasissa", jossa luodaan ymmärrystä Emu-kielteisiä kantoja edustavaa vähemmistöä kohtaan.

Toisen kerran puolueen Emu-kielteiset toimijat huomioidaan myönteisessä sävyssä 11.12.1997 julkaistussa pääkirjoituksessa "Kaikkea liikkuvaa". Tässä pääkirjoituksessa kommentoidaan Keskustan silloisen puheenjohtaja Esko Ahon näkemyksiä, joiden mukaan Vasemmistoliiton jäsenäänestyksen myönteinen Emu-kanta saisi kriittiset vasemmistolaiset äänestämään keskustaa seuraavissa eduskuntavaaleissa:

"Toivossa Ahon on tietenkin hyvä elää, mutta nyt hän toivoo turhaan. Vaikka kyllä-äännet voittivat Vasemmistoliitossa, puolueessa on edelleenkin tilaa Emun vastustajille ja siihen kriittisesti suhtautuville."

Mutta yleisenä linjauksena Kansan Tahto suhtautuu oman vasemmistolaisen viiteryhmänsä Emu-kielteisiin toimijoihin negatiivisesti ja sulkee kyseiset toimijat ulkoryhmään. Emusta Vasemmistoliiton sisällä tehtävä päätös asetetaan vahvasti ideologiseen yhteyteen esimerkiksi 3.12. 1996 päivätyssä pääkirjoituksessa "Tärkeä Emu-päätös". Siinä todetaan muun muassa seuraavaa:

"Vasemmistoliitossa on koko sen toiminnan ajan käyty taistelua kahden peruslinjan välillä. Toinen on vastuun ja yhteistyön linja, joka on mahdollistanut mm. puolueen osallistumisen hallitusyhteistyöhön... Toinen suuntaus on sekoitus vanhakantaista kommunismia ja vastuutonta populismia. Tämän linjan voitto tekisi Vasemmistoliitosta pysyvästi yhteistyökyvyttömän, hallituskelvottoman ja vaikutusvallattoman marginaaliryhmän – uuden vennamolaispuolueen."

Kyseinen KT:n pääkirjoitus siis tulkitsee ulkoryhmään asettamiensa toimijoiden motiiveja erittäin rankalla kädellä ja ennen kaikkea sen toiminnan tosiasiallisia seurauksia KT:n mielestä. Tämä onkin eräs pääkirjoituksen tärkeistä tehtävistä (Hemánus 1972: 39.) Sama tapa vetää rajaa jatkuu muun muassa 10.12.1997 julkaistussa pääkirjoituksessa "Tehkääpä perässä". Siinä Emu-kielteiset toimijat rajataan ulkoryhmään seuraavanlaisin

sanankääntein:

”Puolueen luisuminen oppositioon ja taistolaissävytteiseksi ei-liikkeeksi vältettiin.”

Myönteinen, jäsenäänestyksessä mitattu Emu-kanta antaa Kansan Tahdon pääkirjoituksen mukaan Vasemmistoliitolle mahdollisuuden jatkaa toisessa sisäryhmässä – hallituksessa vaikuttavana puolueena. Pääkirjoituksessa todetaan muun muassa seuraavaa:

”Kyllä-ääniä antaneiden joukossa on epäilemättä sekä eriasteisia Emu-vastustajia että sellaisia, joiden mielestä Emu saattaa menetelläkin. Kyllä-äänien yhteisenä pontimena on kuitenkin se näkemys, ettei Emu ole sellainen asia, johon vasemmistoiiton tulisi hallituspuolueena tietien tahtoen hirttäytyä.”

Itse asiassa päätöstä Emusta kuvaillaan esimerkiksi seuraavalla tavalla ”Tehkääpä perässä” -pääkirjoituksessa:

”Kompastuminen lillukanvarsiin Emu-äänestyksessä olisi johtanut siihen, että puolueelle toukokuussa valittavan uuden puheenjohtajan edessä olisi ollut jokseenkin toivoton poliittinen pesänselvitys.”

Kuvaillessaan Emusta tehtävää päätöstä lillukanvarsiksi Kansan Tahdon pääkirjoituksessa halutaan viestittää, että kyse oli lehden mielestä laajemmasta poliittisesta linjanvedosta, joka jatkoi radikaalivasemmiston sisällä tapahtuvaa valtataistelua oikeista ideologisista linjauksista sekä eurooppalaisen integraation että myös puolueen toiminnan laajempien suuntaviivojen suhteen.

Kansan Tahto palaa puoluelehdille tutumpaan tapaan rajata sisä- ja ulkoryhmät käsiteltäessä Keskustan Emu-näkemyksiin liittyviä pääkirjoituksia. Siinä keskeisimpänä elementtinä on kärjistävä sisä- ja ulkoryhmän välinen polemiikki, joka toteutuu kaikissa KT:n tämän ryhmän pääkirjoituksissa. Se tiivistyy 5.6.1997 pääkirjoituksessa ”Puskateatteria” esiin tulevaan linjanvetoon:

”Kepulainen venkoilu ei ole outoa kenellekään, joka on seurannut aktiivisesti suomalaista sisäpolitiikkaa viimeisten vuosikymmenten aikana. Nytkin voi helposti tehdä sellaisen johtopäätöksen, että keskusta ei ihan oikeasti haluakaan keskustella vaan pikemminkin yrittää vakavalla asialla, jälleen kerran, vain karskisti kerätä ylimääräisiä irtopinoja.”

Sama linja jatkuu muun muassa 30.9.1997 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Läpinäkyvää kepulointia”:

”Puolue laskee sen varaan, että hallitus ja hallituspuolueet pitävät huolen isänmaan edusta sillä aikaa, kun kepu keskittyy halpaan puoluetaktikointiin.”

Huomionarvoista sekä Keskustan EU-suhteeseen ja Vasemmistoliiton sisäiseen Emu - keskusteluun liittyvissä pääkirjoituksissa on se, että niistä kaikki olivat luonteeltaan joko erottelevia tai linjaa viitoittavia pääkirjoituksia.

Yleistä poliittista debattia käsittelevässä KT:n pääkirjoitusryhmässä varsinkin hallituspuolueet katsotaan yhtenäiseksi sisäryhmäksi. Esimerkiksi 25.9.1997 peräisin olevassa ”Johdon mukainen päätös” -pääkirjoituksessa todetaan seuraavaa:

”Tässä suhteessa EMU-kysymys lienee SDP:lle suunnilleen samanlainen poliittisen strategian peruskysymys kuin se tulee olemaan Vasemmistoliitolle aikanaan.”

Vaikka SDP on Vasemmistoliiton perinteinen kilpakumppani, ei sitä kohtaan suunnata pääkirjoituksissa kritiikkiä. Lisäksi koko hallituksen muistutetaan olevan samaa sisäryhmää 12.11.1997 olevassa pääkirjoituksessa ”Hallitus vai jallitus”, jossa käytetään tyylikeinona naurunalaiseksi tekemistä tavoitteena ulkoryhmän päämäärän torjuminen (Hemánus 1972: 39):

”Oppositiota se varmasti lämmittää samalla tavalla kuin housuun pissaaminen lämmittää pakkasella. Arvio, että ei ole löydettävissä hallituspohjaa, jolle voitaisiin perustaa nykyisestä jyrkästi poikkeava Eurooppa-poliitiikka, on oikea.”

Muut oppositiossa olevat puolueet saavat vain vähän huomiota ulkoryhminä KT:n pääkirjoituksissa. Niiden kannat leimataan naurunalaisiksi retoristen tyylikeinojen avulla.

13.1.1998 Kansan Tahdon pääkirjoituksessa ”Lievässä ojennuksessa” todetaan seuraavaa:

”Kristilliset ovat saaneet ohjeet ylhäältä ja perussuomalaisilla Emu-vastaisuus on pysyvästi geneeissä. Sen sijaan nuorsuomalaiset ovat harjoittaneet ideologista akrobatiaa päätyäkseen kielteiseen kantaan perustein, joilla puolueen listoilta valituista kansanedustajista puolet eli Pekka Tarkka päätyi myönteiselle Emu-kannalle.”

Ay-liikkeen Emu-kantaa koskevissa KT:n pääkirjoituksissa ei ole selkeätä havaittavissa olevaa sisä- ja ulkoryhmien eli käytännössä työntekijöiden ja työnantajien välistä ristiriitaa. 11.3.1997 päivätyssä ”SAK:n tärkeä Emu-kanta” pääkirjoituksessa tosin tuodaan esiin väitteet, joiden mukaan työnantajat aikovat käyttää Emua Troijan puuhevosena, jolla romutettaisiin suomalainen työmarkkinajärjestelmä. Heti perään pääkirjoituksessa tosin todetaan, että työnantajapiiristä on vakuutettu, että näin ei tule käymään.

Pääkirjoituksista 10 oli luonteeltaan joko linjaa viitoittavia tai erottelevia neutraalimpien pääkirjoitustyyppien (pohdiskeleva ja taustaa valottava) jääden vähemmistöön. Kansan Tahto veti selvästi poliittisen puolueen äänenkannattajan linjaa ja oli puolueen johdon linjoilla asettamalla sen sisäryhmäksi omista Emu-aiheisissa pääkirjoituksissaan.

4.4 Yleisen poliittisen debatin pääkirjoitusryhmä Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa

5.11.1996 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Ruotsista sytykettä Emu-keskusteluun” käydään läpi ruotsalaista asiantuntijaselvitystä, jonka mukaan Ruotsin ei tulisi liittyä Emuun ainakaan ensimmäisten maiden joukossa. Sen sisältämä talouspoliittinen kielenkäyttö on perusteluineen varsin selkeän johdonmukaista ja objektiivista, eikä sisällä suuria arvolatauksia suuntaan tai toiseen. Tosin esimerkiksi termin ”konvergenssikriteeri” käyttö vaatii laajempaa perehtyneisyyttä talouspolitiikkaan. Konvergenssikriteeri tarkoittaa julkisen talouden rahoitusasemaa, hintojen nousua, korkotasoa sekä valuutan vakautta koskevia lähentymisperiaatteita. (WWW-lähde, lainattu 5.4.2005: <http://www.vm.fi/vm/liston/euro.lsp?r=17576&l=fi>).

Yleisö ei aina muodostu niistä, joiden puoleen puhuja välittömästi kääntyy (Perelman 1996: 21). Pääkirjoitukset ovatkin usein suunnattu tietyille eliitille, koska niihin perehtyy vain varsin pieni osa lehtien lukijakunnasta, kuten aiemmin on todettu.

Toisaalta pääkirjoituksessa tuodaan selkeästi esille työväenliikkeelle keskeinen asia eli työllisyys ja sana mainitaan pääkirjoituksessa yhteensä kuusi kertaa. Pääkirjoituksen kahdessa viimeisessä lauseessa todetaan seuraavasti: ”Työllisyydellä ja Emu-ratkaisulla on tiivis kohtalonyhteys. Työllisyys on varmaankin aivan keskeinen arviointiperuste, kun eduskunta tekee aikanaan Emu-päätöksiään” nousee esiin ilmaisu ”tiivis kohtalonyhteys”.

Toisaalta retoriikassa käytetään usein samantyyppisiä keinoja, vaikka haetut tarkoituserät vaihtelevat selkeästi. Nämä korukieliset sanat voi katsoa yleispäteviksi, vaikkakin tietyn leiman saaneeksi ilmaisuksi, josta voi johtaa erilaisia yksittäistapauksia (Perelman 1996: 34.) Kuten vaikkapa Suomen ja Karjalan kansojen tiivis kohtalonyhteys tai esimerkkinä: työllisyyden ja Emu-ratkaisun tiivis kohtalonyhteys. Kansan Tahto uusintaa tässä valtasuhteita työllisyyden keskeisestä roolista politiikassa käyttäen ei-konventionaalista metaforaa. Kuten Perelman aiemmin osoittaa, niin samaa metaforaa voidaan käyttää usealla eri tavalla. Tiiviistä kohtalonyhteydestä puhuttaessa voidaan puhua niin valloitusretkistä kuin taloudellisista ratkaisuista.

Erikoiseksi työllisyyskysymyksen käsittelyn tässä yleisen puoluepolitiikan debatin pääkirjoitusryhmässä tekee se, että tähän joukkoon kuuluvissa viidessä pääkirjoituksessa asiaa ei käsitellä lainkaan. Sen sijaan etualalle nousee valtapoliittinen vastakkainasettelu ja kamppailu hegemoniasta akselilla hallitus-oppositio. Kuten 13.1.1998 julkaistussa pääkirjoituksessa todetaan:

”Vihreiden päätettyä viikonvaihteessa omasta Emu-kannastaan, suomalaisten eduskuntapuolueiden rivit rahaliittoon nähden ovat ainakin lievässä ojennuksessa: hallitus puolesta, oppositio vastaan”.

Vaikka ”sateenkaarihallituksen” olettaisi olevan enemmän ristiriidassa keskenään, on suomalainen puoluepoliittinen ja parlamentaarinen asetelma muuttunut 1980-luvulta lähtien. Koalition ulkopuolelle jäämisen kustannukset katsotaan korkeammiksi kuin ulkopuolelle jääminen, joten hallituksen ulkopuolelle jääminen ei houkuta puolueita (Nousiainen 1998: 238.)

Emu-kysymys on näin muodostunut elimellisesti osaksi parlamentaarista vastakkainasettelua ja valtataistelua. 23.11.1997 antamassa kannanotossa Vasemmistoliiton puoluevaltuusto totesi seuraavasti: ”Jos Suomi liittyy Emun kolmanteen vaiheeseen 1.1.1999, tarvitaan hallituksessa myös Vasemmistoliiton kriittisiä ja Emun riskit huomioon ottavia näkemyksiä.” Näin legitimisoidaan puolueen oleminen hallituksessa ja halutaan osoittaa, että puolue olisi ikään kuin hallituksen oppositio. 12.11.1997 päivätyssä KT:n pääkirjoituksessa ”Hallitus vai jallitus”, joka käsittelee hallituksen Emu-suhdetta, varoitetaan lopussa Vasemmistoliittoa poikkeamasta reaalipoliittiselta linjalta seuraavasti: ”Olisi aika kummallista, jos hallitus ryhtyisi vielä peippailemaan mukaan menon ajankohdalla opposition pillin mukaan. Ja vielä itsetuhoisempaa se olisi sellaisille hallituspuolueille, jotka eivät kuitenkaan ole ratkaisijan paikalla. Ei siinä jallita kuin itseään.” Vaikutuskeinona toimivat ns. reaalipoliittiset faktat ja vallassa pysyminen katsotaan tärkeämmäksi kuin itsensä ”jallittaminen”.

Hallituskumppaneihin suhtaudutaan varsin neutraalisti, eikä esimerkiksi kokoomuksen osuutta hallitustyöskentelyyn esitellä Emu-pääkirjoituksissa. Vallan ideologisten representaatioiden voidaan katsoa olevan peiteltyjä tässä yhteydessä, vaikka KT tunnustaa muuten avoimesti poliittista väriä. Nämä representaatiot kätkeytyvät toimittajien, yleisöjen ja kolmansien osapuolten tuntemiin luonnollistettuihin kielenkäyttötapoihin, ns. tervejärkisiin alkuoletuksiin ja itsestäänselvyksiin, joihin diskurssin yhtenäisyys perustuu (Fairclough 1997: 64). Itsestäänselvyys on tässä yhteydessä hallituksen järkevyyden ja se, ettei saa ”jallittaa” itseään, vaikka puolueen rivejä repii ideologinen ristiriita Emun suhteen.

Diskurssissa vaikuttavia valtasuhteita ja ideologisia kommentaaria tarkastelemalla muodostuu kuva, jonka mukaan Vasemmistoliitto yrittää, jopa keinot pyhittäen, pysyä kiinni vallassa, eikä halua ärsyttää Emu-myönteisiä hallituskumppaneitaan puolueesta kantautuvien kriittisten äänien johdosta. Van Dijkin (1996: 16) mukaan ideologia voi kontrolloida mielipiteitä sosiaalisista ja persoonallisista variaatioista huolimatta vallan perusrakenteiden kautta. Näin ollen vallassa säilyminen voi mennä joskus aatteen puhtauden ohitse. Tälle diskurssille on ominaista vallassa pysyminen, opposition kritisoiminen voimakkain sanankääntein sekä yllättävän pieni kritiikki muita hallituspuolueita kohtaan.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

5.11.1996 (Ruotsista sytykettä Emu-keskusteluun)

"Ruotsalainen Emu-selvitys on eräs osoitus siitä, että rahaliittokeskustelussa on huomioitava eritoten työllisyysasiat."

25.9.1997 (Johdon mukainen päätös)

"SDP:n puoluevaltuuston myönteinen Emu-kanta ei ollut ihme, vaikka ei itsestäänselvyyskään."

12.11.1997 (Hallitus vai jallitus)

"Hallituksen valitsema Emu-linja on johdonmukainen ja järkevä, vaikka iso osa kansalaisista vastustaa asiaa."

13.1.1998 (Lievässä ojennuksessa)

"Jako Emu-asiassa on selvä: hallituspuolueet kannattavat, oppositiopuolueet vastustavat."

4.2.1998 (Emu-päätös ja päättäjät)

"Vaatimukset Emu-kansanäänestyksestä eivät ole rationaalisia ja on muutenkin syytä pohtia

kansanäänestyksien ongelmia."

15.4.1998 (Vasta nyt kuin juna)

"Vääjäämättä etenevän Emun jälkeen on syytä siirtää katse kohti tuleviin poliittisiin haasteisiin."

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

"Hallituspuolueiden myönteinen Emu-kanta on järkevä ja vääjäämätön, vaikka kansalaiset kritisoivat kantaa."

4.5 Vasemmistoliiton sisäisen Emu-keskustelun pääkirjoitusryhmä Kansan Tahdon Emu- pääkirjoituksissa

Vasemmistoliiton omaa Emu-kantaa käsiteltiin keskeisenä asiana kolmessa KT:n pääkirjoituksessa. Näistä kahdessa ensimmäisessä (3.12.1996 julkaistu "Tärkeä Emu-äänestys" ja 15.4.1997 ilmestynyt "Tyyntä vesilasissa") ilmenee epävarmuus puolueen tilasta ja Emu-prosessin etenemisestä sen sisällä. Tämä ilmenee eritoten sanavalinnoissa ja kysymyslauseiden suuresta määrästä. Ensimmäiseksi mainitussa pääkirjoituksessa esimerkiksi pohditaan sitä, mitä puoluevaltuusto on ajanut takaa päätöksellään, jonka mukaan Emu-asiasta tulisi pitää kansanäänestys. Lisäksi pohditaan ehkä-alkuisilla lauseilla jäsenäänestyksen järkevyyttä. Emua kuvatessa käytetään seuraavanlaista lausetta: "Emua luotaessa liikutaan syvillä ja tuntemattomilla vesillä, on monenkin huippuasiantuntijan arvio, josta on vähän apua kantaansa vielä etsiville."

Valtasuhteet ovat selvät Kansan Tahdon ajaessa selkeästi puolueen enemmistön ja näin myös puoluejohdon asiaa. Van Dijk (1996: 35) esittää, että yhtä lailla kuin yleisesti jaetut todet uskomukset saattavat muuttua totena pidetyksi tiedoksi, saattavat myös yhdessä jaetut mielipiteet muuttua "faktoiksi".

KT:n tarkoitus lienee se, että vähemmistön arvostelun kautta enemmistön mielipiteet muuttuisivat yhä useamman mielipiteiksi Vasemmistoliiton sisällä, että hegemonia laajenisi koskettamaan myös sitä epäileviä. Toisaalta positiivisilla Emu-näkemyksillä vahvistetaan enemmistön uskoa oman mielipiteen oikeellisuuteen.

15.4.1997 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Tyyntä vesilasissa” pohditaan Emu-kannan ohella puolueen pysymistä hallitusvastuussa. Kuten Emun suhteen, oli tilanne tämän asian kohdalla KT:n mukaan vaikea. Pääkirjoituksessa nostetaan esille Vasemmistoliiton edeltäjien sisäiset riidat ja varoitetaan vanhojen kriisien toistumisesta seuraavasti:

”Samaa makua on myös tavoissa, joilla sisäistä ristivetoa yritetään pitää pinnan alla. Puoluevaltuuston Emu-kannanotto on melko hyvä esimerkki lausumasta, jossa on yritetty yhdistää vähintään kaksi hyvinkin erimielistä näkemystä yhdeksi näennäisen yksimieliseksi lausumaksi”.

Tässä tulee suoraan esiin puoluelehden ja Vasemmistoliiton kannanottojen suora intertekstuaalinen suhde. Diskurssin representaation työstö voidaan katsoa Faircloughin ajatusten mukaisesti hyvin erilaiseksi puoluelehdessä kuin sitoutumattomaksi julistautuneessa julkaisussa (Fairclough 1997: 102).

Ajallisesti viimeisessä Vasemmistoliiton Emu-kantaa käsittelevässä pääkirjoituksessa Kansan Tahto kuvaa puolueen sisällä suoritettua jäsenäänestystä luovalla metaforalla ”vapaavalintaiseksi pakkoliikkeeksi”. Kansan Tahdon mielestä Emu-jäsenäänestyksessä saavutettu asialle myönteinen tulos jatkaa puolueen sisäisten valtasuhteiden selkeytymistä ja tuloksen myötä puolueen vallassa olemisen legitimisointiin uudelleen kesken vaalikauden, myös puolueen rivijäsenten silmissä. Vasemmistoliiton vapaavalintainen pakkoliike on Perelmanin määritelmän mukaisesti luokan ”C:n B” – metafora.

Tälle pääkirjoitusryhmälle ominaiseksi asiaksi muodostuu Vasemmistoliiton vähemmistön kritisointi voimakkain sanankääntein. Näin kielenkäytön ja vallan suhdetta ei voi pitää sumeana, kuten usein tiedotusvälineiden diskurssissa käy. Ideologiset oletukset ja niiden

taustalla olevat tekijät eivät ole niin näkymättömiä kuin normaalisti sitoutumattomissa medioissa (Fairclough 1997: 75).

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

3.12.1996 (Tärkeä Emu-äänestys)

"Vasemmistoliiton haasteellisessa Emu-jäsenäänestyksessä vedetään puolueen linja tulevaisuudelle - pysytäänkö nykyisellä hallituskelpoisella linjalla vai lähdetäänkö vennamolaistyyppiselle populistiselle linjalle."

15.4.1997 (Tyyntä vesilasissa)

"Vasemmistoliiton pohtiessa lopullisia Emu-linjauksiaan on muistettava, että puolue häviäisi mikäli se tulee jäämään asian takia oppositioon."

10.12.1997 (Tehkääpä perässä)

"Vasemmistoliiton jäsenäänestyksen myönteinen Emu-kanta on osoitus siitä, että puolue on hallituskelpoinen ja tulevaisuuteen katsova."

Näiden pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

"Positiivinen kanta Emu-jäsenyyteen oli/on erittäin tärkeä asia Vasemmistoliiton hallituskelpoisuuden kannalta."

4.6 Vasemmistoliitto-Keskusta –pääkirjoitusryhmä Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa

Puolueiden väliset ristiriidat ja poliittinen kamppailu hallituksen ja opposition välillä nousee terävästi esille KT:n Keskustaa ja sen Emu-kantaa käsittelevissä pääkirjoituksissa.

5.6.1997 julkaistussa pääkirjoituksessa keskustalaisten käytöstä kuvataan ”venkoiluksi” ja ”kummalliseksi”. Valtaa pitävät eli tässä tapauksessa vasemmistoliittolaiset tahot

arvostelevat oppositiota KT:n pääkirjoituksessa: ”Siten Aho valitsee peruslinjakseen ahdaskatseisen oppositiopolitiikan, jossa kansalliset kysymykset jäävät sivuosaan.”

30.9.1997 KT:n pääkirjoituksessa ei käytetä jatkuvasti rankkoja adjektiiveja, vaan otsikko ”Läpinäkyvää kepulointia” laskee varjon koko tekstin ylle. Toisaalta kirjoituksessa todetaan keskustasta seuraavasti: ”Puolue laskee sen varaan, että hallitus ja hallituspuolueet pitävät huolen isänmaan edusta sillä aikaa, kun kepu keskittyy puoluetaktikointiin.” Huomionarvoista KT:n pääkirjoituksessa on termin ”isänmaa” käyttäminen. Tätä ilmaisua on usein aikaisemmin käytetty kriittisin äänin vasemmistolaisen liikkeen teksteissä.

Poliittiset valtamittelöt nousevat tässäkin pääkirjoituksessa ohi Emu-vaikutusten: ”Keskustan johto tietää, ettei puolueella ole asiaa edes hallitusneuvotteluihin saati hallitukseen, jos se käyttää Emu-vastaisuuttaan härskisti muiden puolueiden lyömiseen vaalitaistelussa.” Iskut Keskustaa kohtaan eivät laimene 11.12.1997 ilmestyneessä ”Kaikkea liikkuvaa” – pääkirjoituksessa. Ahoa kohtaan syydetään rutkasti syyttäväksi muotoiltuja kysymyksiä: ”Pelkääkö Aho, että vaalitaktinen myytti yksiniittisen Emu-vastaisesta puolueesta murenisi? Eikö puoluejohtaja Aho esikuntineen uskalla Vasemmistoliiton johdon tavoin panna omaa arvovaltaansa peliin? Eikö jo vanhan Maalaisliiton aikana taivaisiin kehuttu kepulainen kenttä päätäkään puolueen linjauksista?”

Näissä pääkirjoituksissa muodostuu oma ryhmä niissä käytettyjen selkeästi raskaimpien ideologisten ilmausten, oppositio-hallitus –vastakohtan käyttämisen ja aiheen perusteella. Kansan Tahto puolustaa Emu-pääkirjoituksissaan varsin ärhäkkäästi hallitusta ja näin ollen myös oikeistolaisia yhteistyökumppaneitaan. Vallan elementti nousee keskeisimmäksi tekijäksi näissä pääkirjoituksissa.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkn määrittelyä:

5.6.1997 (Puskateatteria)

"Keskusta tekee halpahintaista ja kaksinaamaista politiikkaa vastustamalla Emu-jäsenyyttä."

30.9.1997 (Läpinäkyvää kepulointia)

"Taktikoimalla Emulla Keskusta osoittaa politiikkaansa kaksinaamaisuuden puolueen oltua EU-myönteinen ja lyhytnäköisyyden, koska halutessaan hallitukseen 1999 se ei voi lyödä asialla muita puolueita ennen vaaleja."

11.12.1997 (Kaikkea liikkuvaa)

"Keskusta on epäuskottava, epävarma ja vaalitaktikoiva puolue Emu-kannassaan."

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

"Toiminta Emu-asioissa oli/on Keskustalle vaalitaktinen ase ja puolue käyttäytyi kaiken kaikkiaan kaksinaamaisesti Emun suhteen."

4.7 Emu ja ay-liike –pääkirjoitusryhmä Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa

Kaksi ay-liikkeen Emu-kantaa käsittelevää KT:n pääkirjoitusta ovat muodoltaan varsin neutraaleja ja keskittyvät tarkastelemaan asiaa talouspoliittisesta näkökulmasta, eivätkä kysymykset vallasta tai ideologiasta pääse juurikaan esille.

Toki työnantajien ja työntekijöiden välinen vastakkainasettelu nostetaan välillä esille. 11.3.1997 päivätyssä KT:n pääkirjoituksessa "SAK:n tärkeä Emu-kanta" kirjoitetaan seuraavasti: "Työnantajapuolella on aika ajoin annettu intohimojen roihahtaa siinä määrin, että hämmennys palkansaajajärjestöissä on ollut aiheellinen. On kysytty aikovatko työnantajat käyttää Emua Troijan puuhevosena suomalaisen työmarkkinajärjestelmän romuttamiseksi." Tässä yhteydessä käytetään vanhaa metaforaa Troijan puuhevosesta, joka

Perelmanin määrittelyn mukaan lukeutuu ”A:n B”. Tämä soluttautumisen ja salakavaluuden metafora on liitetty innovatiivisesti uuteen kontekstiin.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

11.3.1997 (SAK:n tärkeä Emu-kanta)

"Tekeillä oleva SAK:n Emu-kanta on erittäin tärkeä viitoittaja Suomen Emu-jäsenyydelle."

18.11.1997 (Puskurisopimus puskee tietä)

"Kaikkia hyödyttävät puskurirahastot ovat tärkeä asia sen kannalta, että ay-liike ottaisi myönteisen Emu-kannan."

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

”Ay-liikkeen Emu-kanta on erittäin merkittävä tekijä Suomen Emu-jäsenyydelle.”

5. SUOMENMAAN EU-PÄÄKIRJOITUSANALYYSI

5.1 Mieli-ilmausta EU:sta tutkimusajanjaksolla Keskustan kannalta

Keväällä 1994 julkaistun EVA:n tutkimuksen mukaan koko väestöstä 40 prosenttia kannatti Suomen EU-jäsenyyttä saavutetun neuvottelutuloksen mukaisesti, 37 prosenttia vastusti sitä ja 23 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Keskustaa kannattavista 22 prosenttia kannatti jäsenyyttä, 58 prosenttia vastusti sitä ja 19 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. (EVA 1994a: 7.)

EVA:n EU-asennetutkimussarjan syksyllä 1994 julkaistussa tutkimuksessa EU:n kannatus oli pysynyt melkein samoissa lukemissa kuin keväällä. Nyt EU:hun liittymistä kannatti 40 prosenttia väestöstä, 40 prosenttia vastusti sitä ja 19 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. Keskustaa kannattaneiden näkemykset olivat lähes samat kuin keväällä 1994. 22 prosenttia heistä kannatti EU:hun liittymistä, 60 prosenttia vastusti sitä ja 18 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa. (EVA 1994b: 7.)

5.2 Tutkimusmateriaali

Suomenmaan osalta olen tutkinut lehden Helsingissä tiistaisin ja perjantaisin ilmestynyttä valtakunnallista painosta 8.4.1994 päiväystä numerosta alkaen. Lehden toinen painos ilmestyi Oulusta käsin, kaikkina muina viikonpäivinä paitsi sunnuntaisin ja maanantaisin. Pääkirjoitukset Suomenmaan valtakunnallisessa versiossa olivat samat myös tiistaina ja perjantaina ilmestyneiden Oulun painosten kanssa. Liitto julkaisi Suomenmaan nimen alla myös Keskiviikko-numeroa, joka tutkimusajankohtana ilmestyi ilmaisjakeluna Oulun seudulla. Viimeinen tutkimuksen kohteena oleva Suomenmaan pääkirjoitus on päivätty 15.11.1994. Rajauksen vuoksi olen jättänyt Oulusta ilmestyneen Suomenmaan painoksen

tutkimuksen ulkopuolelle.

Yhteensä tutkimuksen kohteena on Suomenmaan valtakunnallisen painoksen osalta 20 pääkirjoitusta, jotka keskittyivät EU:hun liittyviin aiheisiin. Tutkimuksessa tarkastellaan vain ns. ykköspääkirjoituksia, jotka ilmestyivät Suomenmaassa kakkossivun vasemmassa ylänurkassa.

Suomenmaan osalta tutkimusmateriaalia on siis hieman enemmän verrattuna Kansan Tahtoon. Lisäksi tulee huomioda se, että Suomenmaan valtakunnallinen painos ilmestyi kaksi kertaa viikossa tiistaisin ja perjantaisin, kun Kansan Tahto ilmestyi kolmesti viikossa: tiistaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin.

Tarkastelujaksolla Suomenmaassa oli erityisen paljon EU-pääkirjoituksia kesä- ja lokakuussa 1994. Kesäkuussa EU:sta kirjoitettiin paljon 7.6. – 21.6, jolloin Suomenmaan ykköspääkirjoitus oli kolme kertaa peräkkäin EU:sta Suomenmaan ilmestyessä tällöin viidesti. Tätä selittää vahvasti se, että Keskusta teki puoluepäätöksen EU:hun suhtautumisesta 17.6. – 19.6. järjestetyssä Jyväskylän puoluekokouksessa. Lokakuussa 1994 EU nousi Suomenmaan ykköspääkirjoituksen keskiöön yhteensä neljä kertaa. Tämän piikin selittänee 16.10.1994 järjestetty EU-kansanäänestys.

Suomenmaassa oli myös paljon EU-pääkirjoituksia huhtikuussa 1994, jolloin kolme pääkirjoitusta voidaan laskea sellaisiksi. Muuten kuukausijakauma oli tasaisempaa: syys- ja marraskuussa vuonna 1994 EU:ta käsiteltiin Suomenmaassa kussakin kuussa yhteensä kaksi kertaa. Toukokuussa EU oli kolmen pääkirjoituksen kohteena.

Vähiten EU:hun keskittyviä pääkirjoituksia oli heinä- ja elokuussa vuonna 1994. Kyseisinä kuukausina vain kaksi Suomenmaan pääkirjoitusta voidaan laskea sellaisiksi.

Olen jakanut Suomenmaan EU-aiheiset pääkirjoitukset neljään eri ryhmään niiden

tarkempien käsittelyalueiden pohjalta. Ensimmäisessä ryhmässä, jossa on yhteensä neljä pääkirjoitusta (Vastuu koko Suomesta, EU-kynnys ylittyy vain yhteisvastuulla, Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa, YYA:sta EU:hun – Kekkosesta Ahoon), käsitellään EU:ta puoluepoliittisista näkökulmista, joko Suomen Keskustan omasta katsannosta tai muiden puolueiden toimia tarkastellen.

Toisessa kahdentoista pääkirjoituksen (Unionijäsenyyden marssijärjestys, Saako EU-jäsenyyttä epäillä, Omituista intoilua, Uhasta mahdollisuudeksi, Uutta tarkoitusta Pohjolan yhteistyölle, Turhaa puhdasoppisuutta, Viestejä Brysseliin ja Helsinkiin, Ei hyvä niin eikä näin, Kyllä tai ei – äänestämään joka tapauksessa, Kypsyyskoe, Järki voittaa – toivottavasti jatkossakin, Pohjolasta osa Euroopan unionia) ryhmässä puntaroidaan Suomen EU:hun liittymiseen liittyviä myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia. Tässä ryhmässä on mukana myös EU:n turvallisuusaspekteihin ja pohjoismaiseen yhteistyöhön liittyvät pääkirjoitukset.

Kolmas pääkirjoitusryhmä (Parlamentarismi vahvistuu, Rauhanomainen ratkaisu valtakiistaan, Sosialidemokraatille löytyy aina perustelut?) käsittelee EU:hun liittymiseen liittyviä valtasuhteita. Tarkastelun keskiössä ovat lähinnä kysymykset Suomen EU-komissaarin valinnasta ja siitä, tulisiko presidentin vai pääministerin edustaa Suomea EU:n huippukokouksissa. Ryhmässä on yhteensä kolme pääkirjoitusta.

Neljännessä pääkirjoitusryhmässä (Maakuntien Suomi vaarassa) tarkastelussa on EU:n suhde Suomen aluepoliittiseen kehittymiseen ja kansalliseen kulttuuriin. Ryhmässä on yksi pääkirjoitus.

5.3 Suomenmaan EU-pääkirjoitusten analyysi Hemánuksen typologioiden mukaan

Tutkittaessa Suomenmaan EU:hun keskittyneitä pääkirjoituksia Hemánuksen pääkirjoitustypologiajaon mukaan (taustaa valottava, pohdiskeleva, erotteleva, linjaa

viitoittava) voidaan määritellä, että Suomenmaassa on tutkimusajanjaksolla EU:hun keskittyen yhteensä 10 erottelevaa pääkirjoitusta, kolme linjaa viitoittavaa pääkirjoitusta, kuusi pohdiskelevaa pääkirjoitusta ja yksi taustaa valottava pääkirjoitus.

Tässä suhteessa Suomenmaan rooli poliittisena sanomalehtenä nousee esiin, koska viesti on suunnattu vahvasti Suomen Keskustan kannattajaryhmälle, jonka keskuudessa kyseinen hegemonia vallitsee. Hemánuksen pääkirjoitustypologian esittämällä tavalla Suomenmaan sisäryhmäksi voidaan siis lukea Suomen Keskustan aktiivit. Toki EU-kysymys jakoi selkeästi puoluetta, kuten Evan teettämistä, aiemmin tutkimuksessa esitellyistä mielipidemittauksista voi todeta.

Sisäryhmän asian edistämisestä on runsaasti yksittäisiä esimerkkejä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa. Tarkastelujaksolla Suomenmaassa oli yksi pääkirjoitus (17.6. 1994 "Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa") jossa Suomen Keskustan sisäinen suhde EU:hun oli pääkirjoituksen keskiössä.

Ensimmäiseen eli EU ja puoluepolitiikka-ryhmään kuuluu yksi linjaa viitoittava pääkirjoitus. 17.5.1994 päivätyn pääkirjoituksen otsikkokin on mahtipontinen, "Vastuu koko Suomesta." Siinä kiitellään Keskustan johdon linjan selkeyttä EU-asiassa etenemisen suhteen. Pääkirjoituksessa todetaan:

"Keskustan marssijärjestys on ollut koko ajan selvä. Jäsenhakemuksen jättämisen yhteydessä asetettiin selvät reunaehdot, jotka myös eduskunta vahvisti... Keskusta kantaa vastuuta koko Suomesta, myös elintarviketaloudesta ja maakuntien Suomesta."

Muuten ryhmään kuuluu kaksi erottelevaa pääkirjoitusta, joissa painotetaan kaikille sopivan ratkaisun hakemista EU-kysymyksessä. 7.6.1994 päivätty pääkirjoitus on "EU-kynnys ylittyy vain yhteisvastuulla" ja 17.6.1994 "Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa." Lisäksi ryhmään kuuluu yksi taustaa valottava pääkirjoitus 21.6.1994.

EU:hun liittymisen myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia pohtivaan ryhmään kuuluu tutkimusmateriaalin yksi kolmesta linjaa viitoittavasta pääkirjoituksesta. 30.6.1994 julkaistu pääkirjoitus Suomenmaassa on otsikoltaan "Uutta tarkoitusta Pohjolan yhteistyölle". Siinä korostetaan Pohjoismaiden yhteistyön tärkeyttä tulevaisuudessa, riippumatta näiden mahdollisesti toisistaan poikkeavista EU-ratkaisuista.

Eniten niitä oli EU:n myönteisiä ja kielteisiä puolia käsittelevissä pääkirjoituksissa, joista seitsemän oli luonteeltaan erottelevia pääkirjoituksia. Erottelevaa pääkirjoitustyyppiä edustavia tekstejä oli toiseksi eniten EU:ta ja puoluepolitiikkaa käsittelevissä Suomenmaan pääkirjoituksissa, joista yhteensä kaksi oli erottelevia. EU:hun ja valtasuhteisiin liittyvistä pääkirjoituksista yksi oli tyyllilajiltaan erotteleva.

Yhteensä kuusi Suomenmaan EU-pääkirjoitusta lukeutui pohdiskelevien pääkirjoitusten kategoriaan. Eniten eli neljä kappaletta niistä oli selkeästi EU:n myönteisiä ja kielteisiä puolia käsittelevässä pääkirjoitusryhmässä. Kaksi pohdiskelevää pääkirjoitusta lukeutui EU:ta ja valtasuhteita käsittelevään pääkirjoitusryhmään.

Taustaa valottavia EU-pääkirjoituksia tarkastelujaksolla oli Suomenmaassa yksi. Se käsitteli EU:ta ja puoluepolitiikkaa Keskustan puoluekokouksen jälkimainingeissa 21.6.1994 "YYA:sta EU:hun – Kekkoesta Ahoon". Siinä puntaroidaan aiemmin vallinnutta maailmanjärjestystä Neuvostoliiton varjossa verrattuna nykyiseen tilanteeseen, jossa Suomi suuntautuu vääjäämättä kohti länttä.

Sisä- ja ulkoryhmien välistä suhdetta Suomenmaan pääkirjoituksissa tarkastellessa havaitsee, että erityisen kärjekkäänä ja kohtalokkaana jako niihin esiintyy maataloutta käsiteltäessä. Vaikka esimerkiksi EU:n jäsenyyteen liittyvissä valtasuhteita käsittelevissä pääkirjoituksissakaan ei sanoja säästellä, muodostetaan maataloutta käsiteltäessä ikään kuin valtava kuilu maatalousväestön ja SDP:n/Kokoomuksen edustamien näkemysten välille.

Suomenmaan pääkirjoituksissa tehdään selkeät erot sisä- ja ulkoryhmien välille, mutta lähinnä maataloutta käsiteltäessä näin selkeästi nimeten. Mutta esimerkiksi 17.5.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Vastuu koko Suomesta" vedetään sisäryhmään mukaan myös työläiset, joita ei normaalisti pidetä Keskustan ydinkannattajakuntana. Suomenmaassa kirjoitetaan:

"Euroidealistien kannattaisi kuunnella tarkemmin tavallista kansaa, esimerkiksi työläisiä ja maanviljelijöitä. Niitä, jotka tuntevat aina selkänahassaan päättäjien tekemät virheet."

Hemánuksen esittämällä tavalla tietyissä Suomenmaan pääkirjoituksissa nostetaan esille vääräksi katsottu jaottelu sisä- ja ulkoryhmien välillä. Sama käsittelytapa jatkuu EU:n myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia käsittelevässä pääkirjoituksessa "Omituista intoilua", joka julkaistiin Suomenmaassa 6.5.1994:

"SDP:n johto toimii ikään kuin puolueessa ei olisi ollenkaan epäileviä tai vastustavia mielipiteitä."

Tyypillistä Hemánuksen mukaan on pääkirjoituksessa selittää ulkoryhmän (Kokoomus ja SDP) toiminnan seuraukset haitalliseksi myös niille, joiden etuja ulkoryhmässä väitetään ajettavan (Hemánus 1972: 39.)

EU:n myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia käsittelevissä pääkirjoituksissa on vahvassa roolissa sisä- (ns. eurorealistit) ja ulkoryhmän (ns. eurointoilijat) välinen polemiikki (emt: 41). Se korostuu esimerkiksi 22.4.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Saako EU-jäsenyyttä epäillä?". Suomenmaa esittää tulkinnan ulkoryhmän toiminnasta polemikoiden "EU-intoilijoita" vastaan. Kyseinen pääkirjoitus alkaa:

"Suomessa on käynnissä merkillinen, mutta jotenkin meille tyypillinen keskustelu. EU-jäsenyyden vastustajien kantaa voi ymmärtää heidän lähtökohdistaan ja asenteistaan. Omituisempaa on kannattajien jämähtäminen hedelmättömään mielipidevartiointiin."

Ulkoryhmä ja sen sisäryhmän mielestä virheellinen ajatusmalli tuodaan selkeästi esille tässä

pääkirjoituksessa.

Sisä- ja ulkoryhmien erottelemisen toisistaan korostuvat eritoten EU:n myönteisiä ja kielteisiä puolia käsittelevissä Suomenmaan pääkirjoituksissa, koska kahdeksan niistä on laadultaan joko erottelevia tai linjaa viitoittavia. Tämän kaltaisten pääkirjoitusten kommunikatiivisen ja propagandistisen tehon kannalta arvioidaan merkittäväksi, että sisä- ja ulkoryhmät ovat lukijalle yleensä tarkkaan rajattuja (Hemánus 1972: 41-42). Toki tulee huomata, että 16.10.1994 järjestetyn kansanäänestyksen välittömässä läheisyydessä ovat Suomenmaan tämän kategorian pääkirjoitukset (14.10.1994 "Kyllä tai ei – äänestämään joka tapauksessa ja 18.10.1994 "Kypsyyskoe") ovat tyylilajeiltaan pohdiskelevia.

Kun kaiken kaikkiaan 13 Suomenmaan 20:stä EU:hun keskittyneestä pääkirjoituksesta on joko erottelevia tai linjaa viitoittavia, voidaan todeta, että Suomenmaa on pitkälti noudattanut "omiensa" puolustamista "muita" vastaan.

Myös Suomen Keskustan EU-kannasta päättäneen puoluekokouksen alla 17.6.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa" kritisoidaan otsikosta alkaen EU-vastaisuutta, vaikka sille annetaan ymmärrystäkin:

"Erityisesti Keskustan perinteinen kannattajakunta tuntee ymmärrettävistä syistä suurta epävarmuutta EU:n kynnyksellä. Mutta kun EU on paitsi mahdollisuus myös tiettyssä mielessä realiteetti, niin miksi keskustalainen väki ei tarttuisi siihen tilanteeseen, jossa oma puolue on ollut johtamassa valmistavaa prosessia ... Keskustan olisi helppo ajaa itsensä sankarilliseen itsemurhaan EU-kysymyksessä. Repivä riita ja uhmakas vetäytyminen vastuusta söisi nopeasti vaivoin kerätyn poliittisen pääoman."

Suomenmaa esittää välillä pääkirjoituksissaan ulkoryhmän (SDP) toiminnan seuraukset haitalliseksi myös niille, joiden etuja väitetään ajettavan. Tämä nousee Suomenmaan pääkirjoituksissa esille esimerkiksi vahvasti 17.5.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Vastuu koko Suomesta":

"Nähtäväksi myös jää, milloin elintarviketaloudesta leipänsä saavat sadat tuhannet

palkansaajat heräävät puolustamaan etujaan?"

Toisaalla Keskustan sisäisille EU-kriittisille voimille osoitetaan selkeää ymmärrystä Suomenmaan pääkirjoituksissa. Näistä esimerkkeinä 22.4.1994 julkaistu "Saako EU-jäsenyyttä epäillä?" ja 6.5.1994 Suomenmassa ollut pääkirjoitus "Omituista intoilua". Kuitenkin niissäkin asetetaan hallituksen ja Keskustan johdon ajaman linjan puolelle. "Saako EU-jäsenyyttä epäillä" -pääkirjoituksessa todetaan seuraavasti:

"Suomen EU-jäsenyys on arvokas mahdollisuus, joka on tarjolla tiukan sopimusneuvottelun jälkeen. Mutta jäsenyyden toteutuminen ei ole myöskään tästä eteenpäin mikään paraatimarssi, jossa rivien suoruus ja tyyli pisteet olisivat tärkeintä".

Yhtä lailla "Omituista intoilua" -pääkirjoituksessa pyritään ymmärtämään keskustan EU-kriitikkojen kantoja:

"Suomen liittyminen eurooppalaiseen valtioyhteisöön on ilmeisen perusteltua. Eniten tähän tavoitteeseen etenemistä haittaa – yllättävää kyllä – turha intoilu jäsenyyden puolesta."

Rajankäynti oman puolueen sisällä olevien erilaisten mielipiteiden välillä tehdään ymmärrettävästi Suomenmaassa diplomaattiseen ja sovittelevaan sävyyn, mutta maataloutta kritisoivat ulkoryhmät ja myös omat, sisäryhmään kuuluvat EU-myönteiset toimijat saavat lehdessä vahvaa "satikutia". 21.5.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Liikaa EU-intoilua kannattaa välttää" todetaan seuraavasti:

"Meneillään onkin kotimaisen korvausohjelman rakentaminen. Tästä vakavasta työstä on tehty sikamaisuusien sylkykuppi. Maatalouden katsotaan vain ahnehtivan ... Kun reunaehdot eivät ole vieläkaan selvillä, herättää muutamien keskustalaisten kellokkaiden selkeä EU-innostus oudoksun. Ovatko Olli Rehn tai Olli Riikonen kannattamassa EU-jäsenyyttä vaikka minkä tasoisen kotimaisen maatalouspaketin voimin?"

Suomenmaan pääkirjoitusten EU-skeptisyys ei ole mikään ihme. Keskustan puoluejohto tiesi, että EU-jäsenyys merkitsi maataloudelle ja maaseudulle suunnatonta muutosta.

Kysymys oli Seppo Kääriäisen mukaan yhden puolueelle olennaisen elinkeinon olemassaolosta ja konkreettisesta uhasta sellaista elämänmuotoa vastaan, joka muodosti maalaisliittolais-keskustalaisen syväidentiteetin perusjuuret. Kääriäinen esittää, että tämä teki EU-jäsenyydestä paljon vakavamman kysymyksen kuin mitä pelkkä suuren luokan poliittinen ongelma tarkoittaa (Kääriäinen 2002: 317.) Asian nostaa esille myös Salminen, jonka mukaan varsinkin Suomen Keskustan lehdet olivat huolestuneita viljelijäväestön kohtalosta (Salminen 2006: 139-140).

Ulkoryhmään rajataan, ainakin hetkellisesti, myös omia toimijoita kuten Olli Rehn ja Olli Riikonen. Silti kritiikin kärki ulkoryhmien osalta osoittaa selkeästi kohti Kokoomusta ja SDP:tä. Hallituskumppani Kokoomusta Keskustan pää-äänenkannattaja kritisoi laajalti EU-pääkirjoituksissaan muun muassa seuraavasti 7.6.1994 ilmestyneessä pääkirjoituksessa "EU-kynnys ylittyy vain yhteisvastuulla":

"Toinen pääpuolue Kokoomus on tuuliajolla. Puolue on käytännössä ollut siinä tilassa tähänkin saakka, mutta puheenjohtaja Pertti Salolaisen ero virallisti tilanteen ja nosti ongelmat avoimesti pintaan."

EU-jäsenyys nähdään Suomenmaan pääkirjoituksissa lähes tulkoon väistämättömänä ja positiivisena asiana, kunhan maatalouden tukipaketti on kunnossa. Muun muassa reunaehtokeskustelu, puolueen historiallisen tehtävän ja päätöksenteon kansanvaltaisuuden toistuva korostuminen olivat osoituksia puolue-eliitin kyvystä ohjata keskustelu varsinaista jäsenyyttä "turvallisemmalle" alueelle ja lieventää vastakkainasettelua (Jutila 2003: 209).

Perinteinen, puoluelehdille tyypillinen jako sisä- ja ulkoryhmiin näkyy kaikista selvimmin EU:hun liittymiseen liittyvien valtasuhteita käsittelevässä pääkirjoitusryhmässä. Siinä korostuu vahvasti Suomenmaan asema hallituspuolueen äänenkannattajana. Ulkoryhmään kuuluvat SDP ja sen riveistä valittu, ulkopoliittikkaa johtava presidentti. Suomenmaa korostaa pääkirjoituksissaan useaan otteeseen parlamentarismia ja vetoaa Mauno Koivistoon tämän edistäjänä. Pääkirjoituksissa usein esitetään ulkoryhmän olevan väärässä

vetoamalla johonkuhun ulkoryhmän itsensä hyväksymään auktoriteettiin, joka tässä tapauksessa on presidentti Koivisto. Suurimmat kiistat sisä- ja ulkoryhmän välillä syntyvät tässä pääkirjoitusryhmässä pääministerin ja presidentin edustusosoikeudesta EU:n huippukokouksissa. Sitä enteilevässä Suomenmaan 8.4.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Parlamentarismi vahvistuu" todetaan:

"Presidentti Ahtisaari ehti jo ilmoittaa, että hän määrää, kuka Suomea edustaa EU:ssa. Ongelmaa ei tietysti tule, jos Ahtisaari määrää kuten (valtiosääntö) komitea on esittänyt."

Tilanne kuitenkin kiristyi selkeästi syksyä kohti mennessä. Suomenmaan pääkirjoituksissa pyrittiin pysymään silti sovittolevalla linjalla, kun 5.8.1994 päivätyssä "Rauhanomainen ratkaisu valtakiistaan" todetaan:

"Keskustelu ongelmasta on edennyt siten, että pallo on tässä vaiheessa presidentti Ahtisaarella. Aloitteellisuutta, joustavuutta ja mielikuvitusta käyttämällä asia voi loksahda hyvinkin helposti kohdalleen."

Suomenmaan EU-aiheisissa pääkirjoituksissa merkittävämmäksi ulkoryhmäksi nousee pääoppositiopuolue SDP. Heidän motiiveikseen tulkitaan vallanhaluisuus ja omien suosiminen, joka tosiasiallisesti kääntyy SDP:tä itseään vastaan. Puolue mainitaan Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa (joko muodossa SDP, sosialidemokraatit, sosialistit tai demarit) yhteensä kolme kertaa suoraan mainiten. Myös oppositiosta puhutaan useaan otteeseen. SDP:tä ja sen puheenjohtajaa Paavo Lipposesta kuvaillaan tutkimusmateriaalissa kärjekkäimmin 21.10.1994 ilmestyneessä pääkirjoituksessa "Maakuntien Suomi vaarassa":

"Paljon suurempi uhka maakuntien Suomelle on SDP:n puheenjohtajaan Paavo Lipposeen kulminoituva ylimielinen ja vihaa lietsova suhtautuminen maaseutuun ja maakuntien Suomeen."

Rankkaa kieltä demareista ja heidän riveistään valitusta presidentti Ahtisaaresta käytetään myös käsiteltäessä Suomen EU-komissaarivalintaa. 28.10.1994 julkaistun "Sosiaalidemokraatille löytyy aina perustelut" – pääkirjoituksen loppukaneetti on seuraava:

"Ahtisaaren vallankäyttö on johtamassa demarien hegemoniaan vain vajaan kolmanneksen

kannatuksella."

Vaikeassa tilanteessa olleelle hallituspuolueelle, joka oli vastoin kannattajakuntansa pääosan tahtoa viemässä Suomea EU:hun oli tärkeää, miten se kykenee selvässä ristiriitatilanteessa tuottamaan eliitin parhaaksi katsoman ratkaisun mahdollisimman pienillä vaurioilla puolueelle (Jutila 2003: 204).

Keskustan perinteisiin vetoaminen ilmenee myös lukuisissa Suomenmaan pääkirjoituksissa. Selkeimmin tämä käy ilmi otsikosta alkaen 21.6.1994 ilmestyneessä pääkirjoituksessa "YYA:sta EU:hun – Kekkosesta Ahoon". Siinä todetaan seuraavaa:

"Keskustaa edeltänyt Maalaisliitto oli YYA-sopimusta tehtäessä ratkaisijan paikalla. Urho Kekkonen taivutteli vastahakoisen puolueen sopimuksen taakse. Sitten Maalaisliitosta tuli YYA:han perustuneen ulkopoliittikan luotettava tukija ja toteuttaja. Esko Aho on ollut erilaisessa mutta ei välttämättä helpommassa tilanteessa luotsatessaan Keskustaa EU-sopimuksen taakse. Keskusta on nytkin ratkaisevassa asemassa eikä ollenkaan innostunut tästä uuden ajan reaaliteetista."

Jutilan (2003: 207) mukaan konfliktin syntyminen oli jo sinällään yksi osoitus puolueen päätöksenteon demokraattisista lähtökohdista. Kääriäisen mukaan sisäinen kahtiajako oli erittäin vakava. Siinä oli aineksia repeämän ohella myös linjariitaan, hajaantumiseen ja kannatuksen alamäkeen. Suomenmaassa pyrittiin ottamaan huomioon jäsenyyttä vastustaneet keskustalaiset myös EU:lle myönteisen puoluekokouspäätöksen jälkeen. Tämän toteaa myös Jutila, jonka mukaan myös jäsenyyden vaikutuksista pyrittiin kertomaan lehdessä monipuolisesti (Jutila 2003: 215). 23.9.1994 pääkirjoituksessa "Ei hyvä niin eikä näin" todettiin seuraavasti:

"Samoin on paheksuttu sitä, että esimerkiksi jotkut keskustalaiset kansanedustajat esiintyvät EU-jäsenyyttä epäillen, jopa vastustavasti. Missä on mielipiteen ja ilmaisun vapaus, ja eikö asiaa olekaan tarkoitus alistaa todella ratkaistavaksi kansanäänestykseen? Eikö EU-jäsenyyden vastustajilla saisi olla kansanedustajia?"

Lisäksi jäsenyyden kynnyksellä korostettiin Keskustan yhtenäisyyden merkitystä

ratkaisusta riippumatta. 14.10.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Kyllä tai ei – äänestämään joka tapauksessa" kirjoitetaan seuraavasti:

"Keskustassa samoin kuin muissa puolueissa on sekä jäsenyyden kannattajia että vastustajia. Kansanäänestyksessä jokainen äänestää vakaumuksensa mukaisesti. Visainen ja myös kipeä EU-keskustelu on käyty puolueessa hyvässä hengessä... Suomi tarvitsee sunnuntain jälkeen entistä enemmän vahvaa ja kansaa kokoavaa Keskustaa."

Suomenmaan pääkirjoituksissa ei siis pyritty luomaan uusia sisä- ja ulkoryhmiä puolueen sisälle, vaikka riski repeämisestä oli suuri monen tärkeän keskustavaikuttajan asetuttua selkeästi EU:hun liittymisen vastustajaksi ja koska suurin osa puolueen kannattajakunnasta vastusti yhtä lailla EU:hun liittymistä.

5.4 Puoluepolitiikkaan keskittynyt pääkirjoitusryhmä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa

Kaikista neljästä yleisempään puoluepolitiikkaan keskittyneistä Suomenmaan EU-pääkirjoituksista voidaan havaita selvä pohjavire vaikealle viestintätilanteelle, joka tuodaan tekstissä esille vahvoin sanallisin kääntein, vahvistetaan käyttämällä hyväksi pääkirjoituksen diskurssikäytännön tuomia kärjistäviä tyyliapoja ja vetoamalla niin kirjoitushetkellä vaikuttaviin kuin historiallisesti merkittäviin sosiaalisiin suhteisiin.

Suomenmaan pääkirjoitusten kontekstiksi on katsottava se aiemmin esitelty tieto, että Keskustan aktiivit ja kannattajat suhtautuivat mielipidemittausten mukaan hyvin varauksellisesti EU:hun liittymistä kohtaan. Viestintätilanteen kontekstissa Keskustan omat näkemykset nähtiin kuitenkin rationaalisiksi ja välttämättömyydestä johtuviksi. EU:hun liittymiselle oli asetettu tiukat reunaehdot, joista tuli pitää ehdottomasti kiinni myös Suomenmaan pääkirjoitusten mukaan.

Esimerkiksi 17.5.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa "Vastuu koko Suomesta" liian

myönteisesti EU:hun suhtautuvan ulkoryhmän toimijoita kutsuttiin seuraavilla negatiivisen arvolatauksen sisältävillä ilmaisuilla: eurotoimittajat, ay-liikkeen eliitti ja euroidealistit. Tekstissä esitetään, että Keskusta on edennyt EU-asiassa avoimesti, vaikka sitä on syytelty vitkuttelusta, päättämättömyydestä ja kaikkien aikojen iltalypsystä.

Pääkirjoitusten diskurssikäytännöille ominaista oli käyttää vaihtoehtojen esittelyä EU-kehityskulun suhteen ja sisä- ja ulkoryhmän välistä tiukkaa jaottelua, jossa ulkoryhmää vedettiin myös sisäryhmän suuntaan. Pääkirjoitukset loivat kuitenkin selkeän, jopa propagandistisen linjan, joka välittyi eritoten ryhmän pääkirjoitusten otsikoista, joissa nostettiin esille muun muassa yhteisvastuu ja vastuu.

Kaikissa pääkirjoituksissa on tervejärkisenä ennakko-oletuksena se, että Keskustan etu on koko Suomen etu. Nämä Suomenmaan pääkirjoitukset ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka hallitseva ideologia on tehty luonnolliseksi käynnissä olevasta murroksesta huolimatta (Fairclough 1997: 66).

Pääkirjoituksissa todettiin rivejä kokoavasti, ettei jäsenyys revi Keskustaa. Vetoamalla yhteiseen perintöön ja hyvään pyritään vetämään rivit yhteen ja ylläpitämään johdon valtaa, kun ulkopuoliset uhkaavat puoluetta. Pääkirjoitukset pyrkivät säilyttämään Keskustan sisäiset rivit kunnossa ja hegemonian suurin piirtein yhtenäisenä, vaikka kriittisille näkemyksille annettiin oikeutusta. Keskeinen viesti välittyi esimerkiksi 17.5.1994 olleessa pääkirjoituksessa ”Vastuu koko Suomesta”: ”Keskusta kantaa vastuuta koko Suomesta, myös elintarviketaloudesta ja maakuntien Suomesta.” Johdon myönteisyys EU:lle pyrittiin Suomenmaan pääkirjoituksissa kietomaan ideologialtaan yhteisvastuun nimiin, jossa EU-jäsenyys koettiin välttämättömyydeksi ja vallan säilyttämisen kannalta ehdottomaksi. Keskusta nähtiin ainoaksi vastuulliseksi toimijaksi, ja muiden asiasta hallituksessa päättämässä olleiden puolueiden toimintaa kuvailtiin seuraavanlaisilla kielikuvilla muun muassa 7.6.1994 pääkirjoituksessa ”EU-kynnys ylittyy vain yhteisvastuulla”: ”Toinen pääpuolue Kokoomus on tuuliajolla (Perelmanin määritelmän mukainen metafora A on

C)... Kristillisen liiton soutaminen ja huopaaminen (Perelmanin määritelmän mukainen metafora C:n B) on viemässä tämän pienpuolueen täysin kiville.”

Pääkirjoitusryhmän diskurssi rajautuu selkeästi niin, että Keskusta on periaatteessa ainoa EU-asiassa oikeassa oleva puolue, vaikka olikin mielipidemittausten mukaan jakautunut erittäin selkeästi kahtia.

Toisaalta Keskustan hegemoniaa ja valtaa hallituksessa korostetaan otsikkoa myöten samanlaisilla kielikuvalla 17.6. 1994 julkaistussa pääkirjoituksessa ”Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa”:

”Keskustan venettä on nyt helppo keikuttaa mutta vain soutamalla päästään eteenpäin. Veneen peränpitäjä, joka on pannut kaikkensa likoon, tarvitsee joukon tuen. Miten tästä koskisoudusta selvittää, se nähdään myöhemmin.”

Kaikissa ryhmän pääkirjoituksissa korostetaan Keskustan linjakkuutta, mutta myös varauksellisuutta EU-kysymyksen suhteen. Niissä esitettiin näkemyksenä, että kyseessä on myös kaksijakoinen ja ideologinen ”ota tai jätä” tilanne. Esimerkiksi 7.6.1994 päivätyssä pääkirjoituksessa tämä ilmaus esiintyy kaksi kertaa.

Tämän ryhmän pääkirjoituksissa käytetään varovaista kieltä. Välillä, kuten 17.5.1994, pyrittiin todistelemaan, ettei jäsenyys ole kohtalokas kysymys Keskustalle. Pääkirjoituksessa todettiin seuraavaa: ”Jäsenyys ei revi Keskustaa, vaikka puolueessa on sekä jäsenyyden kannattajia että vastustajia.” EU:hun liittyminen esitettiin poliittiseksi reaaliteetiksi, jossa on oltava mukana valtasuhteiden säilyttämiseksi. 17.6.1994 pääkirjoituksessa todettiin seuraavaa:

”Keskustan olisi helppo ajaa itsensä sankarilliseen itsemurhaan EU-kysymyksessä. Repivä riita ja uhmakas vetäytyminen söisi nopeasti vaivoin kerätyn poliittisen pääoman. Populistisella EU-vastaisuudella saadut äännet olisivat laiha lohtu poliittisen otteen kirjoamisesta.”

Vastuu, yhteisvastuu, tuki ja toteuttaja, mutta myös välttämättömyys olivat avainsanoja Suomenmaan esittäessä Keskustan suhdetta EU:hun pääkirjoituksissaan. Keskustan puoluekokouksen otettua myönteisen EU-kannan 21.6.1994 todettiin pääkirjoituksessa ”YYA:sta EU:hun – Kekkosesta Ahoon” seuraavaa:

”Ensi tuskan jälkeen Keskustasta tulee varmasti nytkin uuden suuntautumisen hyvä tuki ja toteuttaja. Haasteita kuitenkin riittää. Tärkeintä on, että puolue säilyttää yhtenäisyytensä ja poliittisen voimansa sekä kykenee luomaan hyvät kanavat toiminnalleen eurooppalaisella tasolla.”

EU nähtiin siis myös loogisena, väistämättömänä poliittisena kehityskulkuna, jossa piti Suomenmaan mielestä ottaa huomioon myös kriittiset näkökulmat. Sen yhteyteen liitettiin myös aiemmin valtasuhteita vahvasti säädellyt YYA-sopimus, jonka jatkumona EU nähtiin. Näin yksi valtasuhde suureen korvaantuu toisella, ja tilanne pysyy ikään kuin turvallisesti ennallaan muutoksesta huolimatta.

Keskeisin pääkirjoituksista esiin nouseva kausaalisuhte on EU:hun liittymisen väistämättömyyden puntarointi. Näkökulma on kriittinen. Suomenmaan mukaan liki kaikki muut puolueet ovat viemässä ”euroidealismillaan” Suomea EU:hun ilman ehtoja, joita asettaa vain Keskusta. Tämän pääkirjoitusryhmän tekstit ovat jatkuvassa dialektisessa suhteessa varsinkin Keskustan EU-kriitikoiden suuntaan, joiden näkemyksiä pyritään hienovaraisen ymmärtäväisesti, mutta ideologisesti muokkaamaan takaisin johdon valitsemalle tielle, jonka loppupisteenä oli ainakin pyrkiä jälleen näennäisen yhteiseen hegemoniaan Keskustan sisällä.

Voi todeta, että pääkirjoitusryhmässä esille tuleva tieto on ideologisesti muotoutunutta ja se pyrkii uusintamaan sekä jatkamaan valtasuhteita. Ideologiset representaatiot esiintyvät peiteltysti, muodollisesti toisen osapuolen näkemykset huomioon ottavasti ja itsestäänselvyyksiin, kuten yhteisvastuuseen nojaten (Fairclough 1997: 63).

Ongelmallisissa lähtökohdissa tavoitteena oli estää keskustalaisen diskurssin repeäminen ja

ylläpitää hegemoniaa Suomen Keskustan johdon tavoitteena ollessa liittää Suomi EU:n jäseneksi. Sosiaalinen konteksti oli erittäin tärkeätä, koska kyseessä oleva heterogeeninen vastaanottajajoukko ajatteli käsitellystä asiasta erittäin vaihtelevalla tavalla. Tämän huomaa myös aiemmin tutkimuksessa esitellyistä mielipidemittauksista. Keskustan käyttämä valta nähtiin vastuulliseksi toiminnaksi, ja vetoaminen yhteiseen hyvään oli keskeisin vaikutin. Tätä toistamalla Suomenmaan pääkirjoituksissa pyrittiin myös ilmiselvästi uusintamaan valtasuhteita ja ylläpitämään voimassa olevaa hegemoniaa.

Pääkirjoituksia leimasi konventionaalinen diskurssikäytäntö, jossa pyrittiin muodoiltaan ja merkityksiltään yhtenäiseen viestiin, vaikka kontekstissa olevat sosiaaliset ja kulttuurilliset käytännöt osoittivat suurten muutosten olevan edessä EU:hun liittymisen myötä. Tämä osoittaa diskursiivista luovuutta Suomenmaalta, joka pääkirjoituksissaan kamppaili jatkuvasti vallan säilyttämisen ja jatkuvuuden puolesta.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

17.5.1994 (Vastuu koko Suomesta)

“EU-ratkaisussa Keskusta kantaa vastuuta koko Suomesta, vaikka toisin väitetään.”

7.6.1994 (EU-kynnys ylittyy vain yhteisvastuulla)

“Vaikka Keskusta on EU:n suhteen sisäisesti vaikeassa tilanteessa, on se valmis vastuunkantoon EU-kynnyksen ylittämiseksi.”

17.6.1994 (Venettä pitää soutaa – ei keikuttaa)

“Pysyäkseen hallituksessa ja vallassa Keskustan puoluekokouksen on otettava myönteinen EU-kanta.”

21.6.1994 (YYA:sta EU:hun – Kekkosesta Ahoon)

“YYA ja EU ovat aikansa ratkaisevia sopimuksia ja kummassakin ratkaisijan paikalla on

Keskusta.”

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

”EU-ratkaisussa keskeisenä päätöksentekijänä ja vastuunkantajana on Suomen Keskusta, jonka on toimittava asiassa mahdollisimman yhtenäisenä sisäisistä jännitteistä huolimatta.”

5.5 EU:hun liittymisen hyötyjä ja haittoja käsittelevä pääkirjoitusryhmä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa

Erottelu tässä pääkirjoitusryhmässä syntyi nimenomaan EU:n haittojen ja hyötyjen pohdiskelusta. Suomenmaan linjana oli katsoa EU:hun liittyvän paljon haittoja, mutta eritoten taloudelliset seikat puhuivat EU:n puolesta. Toki reunaehdoiksi asetettiin maatalouden tukeminen, mutta maatalouden tulevaisuuskin katsottiin tekstissä turvatummaksiksi EU:ssa. Esimerkiksi 31.5.1994 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Uhasta mahdollisuudeksi” todettiin seuraavasti: ”EU:n kautta tuleva leipä on ehkä kapeampi, mutta pidempi.” Tässä kyseessä on Perelmanin metaforamääritelmän mukaisesti tapaus ”A on C”.

Eräät tietyt ilmaukset esiintyvät toistuvasti Suomenmaan liittymisen hyötyjä ja haittoja käsittelevissä EU-pääkirjoituksissa. Eräs suosituin näistä on ilmaus marssijärjestyksestä tai marssista, joka tarkoittaa tässä yhteydessä Suomen EU-jäsenyyden toteutumiselle asetettuja ehtoja. Selkeimmin metafora esiintyy 15.4.1994 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Unionijäsenyyden marssijärjestys” eli otsikkona on Perelmanin määritelmän mukainen A:n D. Pääkirjoituksessa kirjoitetaan:

”Nyt on tärkeätä tehdä selväksi marssijärjestys tästä eteenpäin.”

Tällaisia metaforia käytetään, koska EU:hun liittymisen edellytyksien tapaisia abstrakteja asioita on helpompi ymmärtää konkreettisten esimerkkien kautta. Konventionaalinen metafora ”EU:hun liittymisen edellytyksistä” on Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa muutettu innovatiiviseksi metaforaksi ”unionijäsenyyden marssijärjestyksestä” (Mustaparta

1997: 172-173.)

Seuraavassa ovat muut EU-jäsenyyden etuja ja haittoja käsitelleessä pääkirjoitusryhmässä esille tulleet esimerkit marssijärjestys-ilmauksen käytöstä Suomenmaan EU-pääkirjoitusryhmässä:

"Mutta jäsenyyden toteutuminen ei ole myöskään tästä eteenpäin mikään paraatimarssi, jossa rivien suoruus ja tyyllipisteet olisivat tärkeintä." (22.4.1994 "Saako EU-jäsenyyttä epäillä?")

"Hallitus on edennyt Euroopan Unionin jäsenyyskysymyksessä harkitusti ja järjestäytyneesti. Marssijärjestys on hyvin selvä." (6.5.1994 "Omituista intoilua")

"Euroopan unionin jäsenyysprosessi etenee hallituksen asettaman marssijärjestyksen mukaisesti." (31.5.1994 "Uhasta mahdollisuudeksi")

"EU:hun pitäisi marssia rivit suorina, liput hulmuten ja laput silmillä" (29.7.1994 "Turhaa puhdasoppisuutta")

Suomenmaan pääkirjoituksissa liitetään sotilaalliseen järjestelmällisyyteen liittyvä ilmaus metaforaksi. Abstrakti jäsenyyden etenemisprosessi kuvaillaan hallituksen määrittämänä marssijärjestyksenä eli kyseessä on Perelmanin määritelmän mukaan metaforatyypin A:n D.

Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa yritetään pitää Keskustan EU-vastahakoista ydinkannattajakuntaa hallituksen asettamissa raameissa ja edetä EU:hun. Mutta marssin tulee Suomenmaan EU-pääkirjoitusten mukaan olla keskustajohtoisen hallituksen säestämää, eikä "eurointoilijoiden". Merkille pantavaa on myös se, että marssijärjestys liitettiin metaforaksi neljässä ryhmän ensimmäisessä pääkirjoituksessa, kun lähestyttiin Keskustan puoluekokousta, jossa puolue otti kesäkuussa EU:lle myönteisen kannan.

Marssijärjestyksen ohella tässä pääkirjoitusryhmässä otettiin jatkuvasti esille ilmaus "eurointoilu", josta puhuttiin negatiiviseen sävyyn. Tämän ryhmän edustajien katsottiin

johtavan siihen, että EU:hun epäillen suhtautuvat äänestäisivät kansanäänestyksessä unioniin liittymistä vastaan. Muuten Suomenmaa suhtautui jäsenyyteen myönteisesti noudatellen Keskustan johdon ja hallituksen asiaan ottamia linjauksia, jotka tulevat ilmi selkeästi tämän ryhmän pääkirjoituksista. Esimerkiksi 6.5.1994 päivätyssä pääkirjoituksessa ”Omituista intoilua” asia nousi esille otsikosta lähtien. Tekstissä todettiin, että ”Suomen liittyminen eurooppalaiseen valtioyhteisöön on ilmeisen perusteltua. Eniten tähän tavoitteeseen etenemistä haittaa – yllättävää kyllä – turha intoilu jäsenyyden puolesta.”

EU:hun erittäin positiivisesti suhtautuneiden toimintaa kuvailtiin myös hössötykseksi. Mielenkiintoista on se, että pääkirjoituksessa nostetaan esille myös se, kuinka ”on toisarvoista, kuinka suorat jäsenyyden kannattajien rivit ovat ja millaisin riemunkiljahduksin he kantansa ilmaisevat”, eli Suomenmaa liittää rivien suoruuden määrittelyn myös ”rintaman toisella puolella seisoviin” ja ottaa vahvasti kantaa sisä- ja ulkoryhmien välillä puoluelehdelle tyypilliseen tapaan pyrkien näyttämään sitä, missä hegemonia ja valta on Keskustan sisällä.

Mielenkiintoista oli myös tapa kääntää Keskustaan usein liitetty ilmaus iltalypsystä ”eurointoilijoita” vastaan. 6.9.1994 pääkirjoituksessa ”Viestejä Brysseliin ja Helsinkiin” todettiin seuraavasti:

”Käsillä ollutta kompromissia ovat turmelemassa niin Brysselin iltalypsäjät kuin kotimaiset EU-kannattajatkin.”

Pääkirjoitusryhmästä huomaa, että hegemoniasta taisteltiin Keskustan sisällä erittäin paljon. Kriittisyys sallittiin ja sitä ymmärrettiin, mutta loppujen lopuksi tekstissä ei päädytty muulle kuin viralliselle linjalle, joka korosti sisäisen keskustelun tärkeyttä. Esimerkiksi 29.7.1994 julkaistussa pääkirjoituksessa ”Turhaa puhdasoppisuutta” todettiin seuraavaa:

”Suorastaan koomiselta tuntuu jälkeenpäin se tapa, millä valtajulkisuus ja jotkut poliittiset tahot pyrkivät vannottamaan Keskustaa ja pääministeri Esko Ahoa heti EU-jäsenyyden

neuvottelutuloksen valmistuttua.”

Kontekstissa oleviin sosiaalisiin käytänteisiin puututtiin varsin epäsuorasti, esimerkiksi ”eurointoilijoiden” argumentteja ei tuotu juurikaan esille.

Pääkirjoitusryhmässä korostettiin jatkuvasti Keskustan vastuullisuutta ja näin ollen oikeutusta valtaan kriittisistä äänistä huolimatta. Kansanäänestyksen molemmin puolin pääkirjoituksissa (14.10.1994 ”Kyllä tai ei – äänestämään joka tapauksessa” ja 18.10.1994 ”Kypsyyskoe”) oli loppukappaleena Keskustan roolia Suomen ja suomalaisuuden jatkuvuuden kannalta linjaavat näkemykset. Ennen kansanäänestystä Suomenmaa linjasi seuraavasti: ”Suomi tarvitsee sunnuntain jälkeen entistä enemmän vahvaa ja kansaa kokoavaa Keskustaa” ja äänestyksen jälkeen: ”Suomalaisen elämäntavan puolustamisessa tarvitaan vahvaa ja kansalliselta pohjalta ponnistavaa Keskustaa.” Pääkirjoituksissa linjattiin, että vahvuus tulee säilyttää EU:hun liittymisen suhteen liittyvistä erimielisyyksistä huolimatta, joita pyrittiin pääkirjoituksissa ymmärtämään. Esimerkiksi ennen kansanäänestystä 14.10.1994 todettiin seuraavasti:

”Kovan työn jälkeen kansanäänestykseen on saatu keskustalainen malli, jolla EU-jäsenyys voi toteutua... Jäsenyyden toteuttaminen tuo ongelmia, mutta se antaa Suomelle myös suuria mahdollisuuksia... Kielteinen päätös jättäisi lopulta enemmän epävarmuutta ja aiheuttaisi talouden nousuun ikävän takapotkun.”

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

15.4.1994 (Unionijäsenyyden marssijärjestys)

“Neuvottelutulos EU:n kanssa on tyydyttävä, jos suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset turvataan tukipaketilla.”

22.4.1994 (Saako EU-jäsenyyttä epäillä?)

“EU-jäsenyyttä saa epäillä ja vastustaa kovimpien kannattajien näkemyksistä huolimatta.”

6.5.1994 (Omituista intoilua)

“Suomen liittymistä EU:hun vaikeuttaa turha intoilu jäsenyyden puolesta.”

31.5.1994 (Uhasta mahdollisuudeksi)

“Maatalouden tukiratkaisun selvittyä on keskusteltava laajasti EU:n mahdollisuuksista ja uhista.”

30.6.1994 (Uutta tarkoitusta Pohjolan yhteistyölle)

“Pohjoismaiden on tehtävä vahvaa yhteistyötä, liittyvät maat sitten EU:hun tai jäävät sen ulkopuolella.”

29.7.1994 (Turhaa puhdasoppisuutta)

“EU:hun ei saa suhtautua liian mustavalkoisesti. Näin tekee varsinkin osa sen kannattajista.”

6.9.1994 (Viestejä Brysseliin ja Helsinkiin)

“Jos Suomi äänestää EU:hun liittymistä vastaan, syy siihen on jäsenyyden kiihkomielisimmissä kannattajissa.”

23.9.1994 (Ei hyvä niin eikä näin)

“EU:ta saa vastustaa kansalaiskeskustelussa.”

14.10.1994 (Kyllä tai ei – äänestämään joka tapauksessa)

“EU-kansanäänestystuloksesta riippumatta Suomi ja Keskusta pystyvät selviytymään tulevaisuudessa.”

18.10.1994 (Kypsyyskoe)

“Suomen ja Keskustan on koottava yhteiset rivinsä myönteisen EU-kansanäänestystuloksen jälkeen.”

8.11.1994 (Järkeä voittaa – toivottavasti jatkossakin)

“Eduskunnassa on noudatettava kansan tahtoa EU:hun liittymisessä ja jarrutus on lopetettava.”

15.11.1994 (Pohjolasta osa Euroopan unionia)

“Pohjoismaista yhteistyötä on tehtävä EU:ssa, mutta blokkiutumista ei tule tapahtua.”

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

”EU:ta saa kannattaa, mutta myös vastustaa ja kummankin osapuolen näkemykset on huomioitava kansalaiskeskustelussa ja päätöksenteossa.”

5.6 EU:hun liittymiseen koskevia valtasuhteita käsittelevä pääkirjoitusryhmä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa

Eri toimijoiden välisiä valtasuhteita käsittelevässä Suomenmaan EU-pääkirjoitusryhmässä pureudutaan EU:hun liittymiseen sisältyvän vallanjaon uudelleen määrittelyyn. Pääkirjoituksista kaksi ensimmäistä, 8.4.1994 julkaistu ”Parlamentarismi vahvistuu” ja 5.8.1994 julkaistu ”Rauhanomainen ratkaisu valtakiistaan” ovat ulkoisesti varsin neutraaleja ja nojaavat normatiiviseen poliittiseen kielenkäyttöön, vaikka niistä on luettavissa rivien välistä selvä puoluepoliittinen lataus, jolla tavoitellaan Keskustan haluamaa hegemoniaa asian suhteen. Eritoten kontekstissa selkeästi vaikuttava suhde presidentti Ahtisaaren valtaoikeuksiin on vaikea.

”Parlamentarismi vahvistuu” -pääkirjoitus on neutraali teksti, jossa lähinnä valotetaan taustaa valtiosääntökomitean mietinnölle. Sen arvoa nostetaan käyttämällä ilmaisuja: myönteinen vastaanotto, ottaa selvän kannan ja komitean selkeät linjaukset. Kontekstissa on selkeästi komitean mietintö, joka on laadittu arvolatauksista näennäisesti vapaalla virkakielellä.

Tekstissä annetaan arvoa parlamentarismille ja luodaan lievää vastakkainasettelua tasavallan presidentin suuntaan ja näin kysymys vallasta käytävästä hegemonisesta kamppailusta nousee esille esimerkiksi pääkirjoituksessa sisältyvässä kysymyslauseessa:

”Entäpä jos yhteistyö suoralla kansanvaalilla valitun presidentin ja entistä tärkeämpään rooliin nousevan pääministerin kanssa ei sujukaan?”

Lisäksi presidentin avustajia kuvaillaan kriittisesti kabinetiksi ja käytetään ilmausta ”hovista”, joiden myötä luodaan mielikuva vallasta ja sen karkaamisesta pois tavallisten kansalaisten ulottuvilta, jopa korruptiosta. Kieli on kuitenkin suhteellisen neutraalia, eivätkä esimerkiksi puoluepoliittiset näkökulmat tule kuin peitellysti esiin. Kuitenkin mene -asetelma korostuu pääkirjoituksessa ja vastapoleina ovat presidentti-pääministeri.

Sama kysymyksenasettelu tulee kärkevämmin esiin ”Rauhanomainen ratkaisu valtakiistaan” -pääkirjoituksessa, jossa käsitellään samaa kysymystä. Edellisissä pääkirjoitusryhmissä esiin noussut kriittinen asenne EU:hun tulee myös esille. Esimerkiksi EU:n päätöksentekoa kuvaillaan seuraavalla taitavalla kielikuvalla: ”EU:ssa jäsenmaan ulkoasiat ja muu politiikka sekoittuvat niin, että niiden välillä ei ole edes veteen piirrettyä viivaa.” Tässä pääkirjoituksessa on taas valtapoliittinen vastakkainasettelu: valinta joko pääministerin tai presidentin välillä – niin sanottu joko tai -tilanne. Konventionaaliseksi muuttunut metafora, joka on Perelmanin mukaan A:n D – luokan metafora ”veteen piirretystä viivasta” luo EU:n päätöksenteosta kriittisen mielikuvan – valtasuhteista ei Suomenmaan mielestä ole selvyyttä.

Diskurssi muuttuu tyylilajiltaan selkeästi kärkeväksi ryhmän viimeisessä pääkirjoituksessa ”Sosiaalidemokratille löytyy aina perustelut”, jossa presidentin vallankäyttöä kuvaillaan erittäin kriittiseen sävyyn. Presidentin esitetään muun muassa ”keksineen perustelut” EU-komissaarin valintaan, ja käyttävän suuria valtaoikeuksiaan jopa parlamentarismia väheksyen. Suomenmaa esittää myös pääkirjoituksessa lukuisia kysymyslauseita, joihin vastaukset voi lukea rivien välistä. Pääkirjoituksessa korostuu poleeminen suhde sosialidemokraatteihin.

Valtapoliittinen riita kärjistyy tiukaksi, ja kysytään, tehdäänkö Suomessa tietoista

kahtiajakoa kansan kesken. Taistelu hegemoniasta ja vallasta käy kiivaimmillaan ja Suomenmaa ajaa vahvasti ideologiaansa ollen Keskustan palveluksessa vastapuolta vastaan. Pääkirjoitukseen sisältyvässä kuvatekstissä linjataan seuraavasti: ”Presidentti Martti Ahtisaaren vallankäyttö herättää pelkoa ja epäluuloa maakuntien Suomessa.” Suomenmaa katsoo ”maakuntien Suomen” kuuluvan omaan sisäryhmäänsä ja tekstit ovat läheisessä suhteessa juuri käytyyn EU-kansanäänestykseen, jossa kyllä-äännet saivat niukan enemmistön.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoitusten teemat saadaan niiden semanttisista makrostruktuureista, jotka ovat seuraavanlaiset käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

8.4.1994 (Parlamentarismi vahvistuu)

“Valtiosääntökomitean mietintö vahvistaa hallituksen ja pääministerin ulkopoliittista valtaa, jos presidentti ei asetu asiassa poikkitelein.”

5.8.1994 (Rauhanomainen ratkaisu valtakiistaan)

“Presidentti Ahtisaaren on tehtävä maltillinen päätös siitä, edustaako Suomea EU:ssa presidentti vai pääministeri.”

28.10.1994 (Sosialidemokraatille löytyy aina perustelut?)

“Presidentti käyttää nimitysvaltaansa puoluetovereitaan suosivasti ja esimerkkinä tästä on EU-komissaarin valinta.”

Näistä pääkirjoituksista voidaan muodostaa tämän ryhmän yhteinen semanttinen makrostruktuuri, joka näin ollen on:

”Presidentin on käyttäydyttävä maltillisimmin EU-asioissa ja kuunneltava enemmän hallitusta.”

5.7. Aluepolitiikkaa käsittelevä pääkirjoitusryhmä Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa

Ryhmään kuuluu vain yksi pääkirjoitus, 21.10.1994 julkaistu ”Maakuntien Suomi

vaarassa”. Pääkirjoituksessa vedotaan vahvasti kansallisen yhtenäisyyden puolesta EU-kansanäänestyksen ratkettua. Se korostaa Keskustalle tärkeää maaseudun asemaa ja esittää kansanäänestyksen jakaneen maan vaarallisesti kahtia. Kriittisiä voimia kohtaan tuntemastaan myötätunnosta huolimatta pääkirjoituksessa korostetaan liittymisen tärkeyttä muun muassa seuraavasti:

”Keskustalainen tasapainottava jäsenyysmalli reunaehtoinen ja kansallisine tukipaketteineen antaa sittenkin sekä maakuntien Suomelle että puolueelle paremmat mahdollisuudet.”

EU-kriittisiä voimia kerätään ideologisesti edelleen takaisin Keskustan taakse ilmoittamalla, että Keskusta on ainoa, joka heistä huolehtii. Pääkirjoituksessa todetaan:

”Suomen Keskustan suuri mahdollisuus on koota jäsenyyttä kriittisesti kannattaneet ja sitä vastustaneet maaseudun ja kaupunkien ihmiset. Kukaan muu ei tunnu heistä välittävän.”

Tunteisiin vetoavalla tavalla pyritään murtamaan rajoja ja hakemaan uutta kontekstia näkemyksille kaupungeista, joita ei ole pidetty Suomen Keskustan vahvoina tukialueina. Muuten pääkirjoitus pyrkii uusintamaan vanhoja valtasuhteita sekä kritiikkiä muita poliittisia toimijoita kohtaan. Siitä esimerkkinä on muun muassa seuraava kappale:

”Paljon suurempi uhka maakuntien Suomelle on SDP:n puheenjohtajaan Paavo Lipposeen kulminoituva ylimielinen ja vihaa suhtautuminen maaseutuun ja maakuntien Suomeen.”

Jo pääkirjoitusten otsikossa nouseva metafora, joka on Perelmanin määritelmän mukainen A:n D - metafora ”Maakuntien Suomesta” luo mielikuvan Keskustasta eritoten maaseudun asianajajana.

Pääkirjoitusryhmän pääkirjoituksen teeman saadaan sen semanttisesta makrostruktuurista, joka on seuraavanlainen käytettäessä esiteltyä van Dijkin määrittelyä:

21.10.1994 (Maakuntien Suomi vaarassa)

“EU-jäsenäänestyksen jälkeen Suomen ja Keskustan on huomioitava erityisesti maakuntien ihmisten näkökulmasta.”

6. VERTAILU KANSAN TAHDON JA SUOMENMAAN PÄÄKIRJOITUSTEN VÄLILLÄ

6.1 Hemánuksen pääkirjoitustypologiat

Kansan Tahdon neljästätoista Emu-aiheisesta pääkirjoituksesta yhteensä kymmenen oli luonteeltaan erottelevia tai linjaa viitoittavia, joissa esitettiin selkeästi lehden näkemys käsiteltyyn asiaan. Lisäksi näissä pääkirjoituksissa tehtiin selvät jaot sisä- ja ulkoryhmien välille. Erottelevat pääkirjoitukset ovatkin osoitetulla tavalla usein tehokkaampia mielipidevaikuttajia kuin linjaa viitoittavat pääkirjoitukset.

Kansan Tahto heijastaakin pääkirjoituksissaan selkeästi sosiokulttuurisen taustansa Vasemmistoliiton ns. enemmistön näkemyksiä kannattavana lehtenä. Kaksi kolmesta Vasemmistoliiton sisäistä keskustelua käsitelleestä pääkirjoituksesta olivatkin tyypeiltään linjaa viitoittavia. Mutta Keskustan houkutellessa Emuun kielteisesti suhtautuneita vasemmistoliittolaisia puoleensa on Kansan Tahto vetänyt heidät Emu-pääkirjoituksiinsa välittömästi takaisin sisäryhmään pääkirjoitusanalyysissä ilmikäyneellä tavalla.

Suomenmaan EU-pääkirjoituksia tutkittaessa Hemánuksen pääkirjoitustypologian mukaan keskeisenä asiana voi havaita sen, että kolmesta kahdestakymmenestä EU-pääkirjoituksista oli luonteeltaan erottelevia tai linjaa viitoittavia. Suomenmaan pääkirjoitukset olivat siis pohjaviestiltään EU-myönteisiä, mutta myös hegemonian vastaiset käsitykset huomioitiin niissä.

Erityisen tärkeää on huomata, että EU:hun liittymisen hyviä ja huonoja puolia käsittelevistä pääkirjoituksista seitsemän kahdestatoista oli luonteeltaan erottelevia. Jokaisessa näissä Suomenmaa kuitenkin lopulta kääntyi EU:lle myönteiseksi, seikkaperäisen ja kriittisen pohdinnan jälkeen. Toisaalta EU:ta pyritään käsittelemään suhteellisen neutraalisti samaan

pääkirjoitusryhmään kuuluvissa neljässä pohdiskelevassa pääkirjoituksessa.

Näin voidaan todeta, että Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa ei haluttu ärsyttää oman puolueen vahvoja EU-kielteisiä toimijoita ja sysätä heitä pääkirjoituksissa ulkoryhmään. Pääkirjoitustyyppien jakaantumisesta voi havaita, että kantavana voimana oli puolueen yhtenäisyyden säilyttämiseen pyrkiminen pää-äänenkannattajan pääkirjoituksissa. EU oli erittäin tärkeä asia Suomenmaalle ja sitä myös käsiteltiin laajasti, koska erityisesti ennen Keskustan kesän 1994 puoluekokousta ja EU-kansanäänestystä oli selkeä piikki EU-pääkirjoitusten määrässä.

Kansan Tahdon ja Suomenmaan pääkirjoituksia erotti Hemánuksen pääkirjoitustypologian mukaisesti jaoteltaessa varsinkin tapa määrittellä sisä- ja ulkoryhmät puolueen sisällä. Sekä Kansan Tahdossa että Suomenmaassa asetettiin muiden puolueiden edustamat kannat ulkoryhmään puoluelehtien tapaan.

Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa vedettiin sen ohella vahvasti linjaa myös puolueen sisällä suhteessa käsiteltyyn kysymykseen, kun Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa ei tällaista linjausta ilmennyt. Lehtien edustamien puolueiden asema oli kuitenkin sisäisesti suurin piirtein samanlainen kysymyksissä, kuten muun muassa historiallisen ja yhteiskunnallisen kontekstin ja mielipidemittauksien esittelyn osalta on todettu aiemmin.

Syitä linjauseroihin on varmasti useita, joihin kaikkiin ei tässä tutkimuksessa saata perehtyä. Eräs keskeisimmistä tekijöistä lienee kuitenkin se, että Suomenmaa ja sen edustama Suomen Keskusta oli (ja on) kooltaan edelleen huomattavasti suurempi poliittinen toimija kuin Kansan Tahto ja sen edustama Vasemmistoliitto. Lisäksi Suomen Keskusta oli EU-ratkaisun aikaan pääministeripuolue ja sinällään ratkaisevassa asemassa EU-asian suhteen. Vasemmistoliitto oli sen sijaan keskisuuri hallituspuolue, jolla itsellään ei ollut ratkaisun avaimia Emu-asian suhteen. Kansan Tahto halusi varsinkin sisäisesti osoittaa sen, että puolueen on vallassa pysyäkseen valittava hallituksen ajama kanta. Tästä

hyvänä esimerkkinä on se, että kaksi kolmesta Vasemmistoliiton sisäistä Emu-keskustelua käsittelevistä pääkirjoituksista oli luonteeltaan linjaa viitoittavia ja niissä esitettiin näin ollen vain yksi ratkaisumalli asiaan. Nähtiin, että Vasemmistoliiton oli vaikea millään tavoin poiketa linjasta, joka veisi sen poliittisen päätöksenteon ulkokehälle suhteessa hallitusohjelmassa jo sovittuun Emu-ratkaisuun.

Sen sijaan Suomenmaan käsitellessä EU:hun liittymisen hyviä ja huonoja puolia tämän pääkirjoitusryhmän kahdestatoista pääkirjoituksesta seitsemän oli luonteeltaan erottelevia ja näin ollen vaikeassa kysymyksessä myös pyrittiin moniäänisiin pääkirjoituksiin, joissa kuitenkin löydettiin myönteinen, "johdon mukainen kanta", EU:hun liittymisen puolesta. Ulkoryhmiä ei löydetty oman puolueen sisältä, kuten Kansan Tahdossa. Suomenmaan EU-pääkirjoituksista kävi selkeästi esille, että rintama asiassa oli hajanainen, mutta kaikki Keskustan toimijat vedettiin sisäryhmään EU-suhteestaan huolimatta.

Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa pyrittiinkin esittämään Euroopan Unioni loppujen lopuksi väistämättömänä reaaliteettina, joka on hyväksyttävä, kunhan ns. reunaehdot ja eritoten maatalouden tukipaketti saadaan kuntoon. Tärkeää on havaita, että Suomenmaa ns. rauhoitti EU-näkemyksien esittämistä pääkirjoituksissaan juuri ennen EU-kansanäänestystä, koska kaksi sitä edeltänyttä pääkirjoitusta oli luonteeltaan pohdiskelevia, joissa ei esitetty selkeätä ratkaisuvaihtoehtoa.

Ulkoryhmänä esiintyi varsinkin suurin oppositiopuolue SDP ja sen edustamat EU:lle vahvasti myönteiset näkemykset. Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa pyrittiin myös osaltaan vetämään SDP:n sisäryhmiä omaan ryhmään vetoamalla EU:n hyviä ja huonoja puolia käsittelevissä pääkirjoituksissa maatalouden merkityksellä elintarvikealan työllisyyden tulevaisuudelle ja valtasuhteita käsittelevissä pääkirjoituksissa vetoamalla SDP:n hyväksymään auktoriteettiin, parlamentarismia korostaneeseen presidentti Mauno Koivistoon. Näin väitettiin, että puolueiden välillä ollut sisä- ja ulkoryhmäjaottelu olisi virheellinen.

Vaikeassa sisäisessä tilanteessa ollut puolueen pää-äänenkannattaja pyrki EU-pääkirjoituksissaan tasapainottelemaan sisäisesti puolueen ollessa vaarassa jakaantua keskenään. Jäsenyyden toteutumisen ehdoiksi Suomenmaan pääkirjoituksessa asetetaan kansallinen sopeutuspaketti, laki jäsenyyden hyväksymisprosessista, joka sisältää kansanäänestyksen mahdollisuuden ja eduskunnan myönteisen päätöksen tasavallan presidentin ja valtioneuvoston myötävaikutuksella.

Ulkoryhmien välinen jaottelu oli suurin ero Suomenmaan ja Kansan Tahdon tutkituissa pääkirjoituksissa. Luonnollisesti Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa asetettiin oppositiopuolueet (ja varsinkin Suomen Keskusta) selkeästi ulkoryhmään, mutta vähintään yhtä tiukka rajausta tehtiin oman puolueen Emu-kielteisiin toimijoihin. Tämä on poikkeuksellista puoluelehdelle, kuten Hemánus esittää. Suomenmaa pyrkii sen sijaan esittämään kompromisseja ja yhteistyötä eri kantoja edustavien ryhmien välillä. Ulkoryhmään pyritään rajaamaan lähinnä vain pahimpia "EU-intoilijoita".

Kansan Tahdon osalta Emuun kielteisesti suhtautuneiden ryhmien asettaminen ulkoryhmään saattaa juontaa juurensa sanomalehden historiasta, koska puolue oli aiemmin SKDL:n niin sanottujen enemmistöläisten sanomalehti.

6.2 Suomenmaan ja Kansan Tahdon pääkirjoitusten teemojen ja metaforien vertailua

Kansan Tahdon 15.4.1998 pääkirjoituksessa todettiin:

”Hanke etenee omia raiteitaan vahvistetun aikataulun mukaan ja matkalippunsa lunastaneet istuvat varaamillaan paikoilla. On vaikea kuvitella, mikä pystyisi hankkeen enää pysäyttämään”.

Pintapuolisesti neutraali teksti sisältää selvän valtapoliittisen latauksen, jossa vaikutuskeinona käytetään toteavaa ja vaihtoehdotonta tyyliä. Junavertaus esiintyy Kansan

Tahdon Emu-pääkirjoituksissa jo aiemmin (25.9.1997, ”Johdon mukainen päätös”), kun SDP:n kantaa käsittelevässä tekstissä todetaan seuraavaa: ”Valtuutetut ymmärsivät siis erinomaisesti, että puoluejohdon Emu-junaa ei pysäytetä muuten kuin ohjaamalla koko puolue pitkäksi aikaa politiikan sivuraiteille ruostumaan.”

Mustaparta (1997: 170) on tutkinut junametaforan käyttämistä Suomen EY-jäsenhakemuksen jättämisen yhteydessä eduskunnassa käydyssä keskustelussa vuosina 1991 ja 1992. Mustaparta käyttää Lakoffin ja Johnsonin kognitiivista metaforateoriaa tutkimuksensa pohjana. Sen mukaan ymmärrämme maailmaa metaforien avulla. Konkreettisista asioista, fyysisistä olioista ja liikkeestä puhumiseen emme tarvitse metaforia, sillä ne ymmärretään muutenkin, ja niiden avulla, metaforien välityksellä, ymmärrämme myös hahmottomampaa abstraktia maailmaa, annamme sillekin muodon. Lakoff ja Johnson käyttävät metaforista puhuessaan termejä lähdealue ja kohdealue. Lähdealue on se aihepiiri, jonka termejä metaforassa käytetään. Kohdealue on ilmiö, josta puhutaan.

Vasemmistoliiton puoluesihteerin Ralf Sundin totesi ”Emu ja Suomen tulevaisuus” -pamfletissa, että kaaoksen välttämiseksi Emua rakentaessa talouspolitiikassa tulisi käyttää kovia otteita (Sund 1996: 15.) Nämä ”kovat otteet” voidaan katsoa keskeiseksi osaksi hegemonian tavoittelussa, kun valtaa tavoitellaan integroitumisen kautta. Emuun selkeästi kielteisesti suhtautuneet tahot on pyritty Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa sysäämään ”sivuraiteille”.

Kun Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa käsitellään Keskustan Emu-näkemyksiä sen kuvaillaan ”keräävän ylimääräisiä irtopinnoja”, ”puoluetaktikoivan” ja harrastavan ”ahdaskatseista oppositiopolitiikkaa”. Muut oppositiopuolueet jäävät minimaaliseen rooliin pääkirjoituksissa. Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksista ilmikäyvä Pohjois-Suomen valtataistelu alueen suurien puolueiden, Keskustan ja Vasemmistoliiton, välillä heijastaa selkeitä valtakamppailuita, joista myös Fairclough kertoo kirjoittaessaan sosiokulttuurisista

käytännöistä (Fairclough 1997: 85).

Iina Hellsten (1994: 80-84) on tutkinut Helsingin Sanomien vuosina 1992-1994 käyttämiä metaforisia tapoja jäsentää EU-kysymystä sekä EU:ta koskevien tiettyjen metaforien kehittymistä ja vakiintumista itsestäänselvyyksiksi. Johtopäätöksensä Hellsten toteaa, että EU-junasta ja matkasta puhuminen tuli niin itsestään selväksi tavaksi lähestyä aihetta, että niitä voitiin käyttää argumentoinnin premisseinä ja niihin voitiin lisätä aina uusia yksityiskohtia, jolloin myös korostuksen painopiste muuttui. Näin tehtiin Suomenmaassa, joka omilla pääkirjoituksissaan puhui junailun sijasta marssimisesta.

Suomenmaan EU-aiheisissa pääkirjoituksissa nousee neljä EU:hun liitettyä kielikuvaa yli muiden. Nämä ovat marssi, paraatimarssi tai marssijärjestys ja maakuntien Suomi. Metaforan "marssijärjestyksestä" voidaan katsoa myös vertautuvan Mustaparran ja Hellstenin tutkimiin "EY-juna" -metaforaan, koska kummassakin on selkeästi kyseessä liikkeestä, jolla on suunta.

Nämä metaforat kuvastavat sitä ristiriitaista tilannetta, jossa puoluelehti oli. Sosiokulttuurinen konteksti oli muuttumaton. Suomenmaa nojasi Suomen Keskustan arvoihin ja linjaan, mutta yhteiskunnallinen konteksti oli vuonna 1994 selkeässä muutoksessa. Suomenmaa pyrki pääkirjoituksissaan linjoittamaan kielikuvilla siitä maakuntien Suomen väistämättömästä marssista kohti EU:ta, jota sai vallan säilyttämiseksi ulkoisesti epäillä, mutta ei lopullisesti horjuttaa. Marssijärjestys myös konkretisoi Suomenmaan lukijoille EU:hun liittymisen prosessia. Toisaalta marssijärjestys - metaforan käyttämisen suhteen on muistettava se, että Perelmanin mukaan samaa metaforaa voidaan käyttää usealla eri tavalla niin, että myös johtopäätökset niistä ovat erilaisia. Konteksti on tärkeintä.

EU:hun liittymistä kuvailtiin "ota tai jätä" tilanteeksi Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa esiintyneissä kielikuvissa. Valta-aseman ja hegemonian jatkuvuuden kannalta Suomenmaa

totesi, että Keskustan on parempi ottaa, koska muuten olisi pääkirjoituksissa esiintyneen kielikuvan mukaan vaara ajautua ”sankarilliseen itsemurhaan.”

Tasapainottavia ja kriittisiä kielikuviakin Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa esiintyi. Esimerkiksi ”eurointoilu” oli tärkeänä kielikuvana useammassa pääkirjoituksessa. Myös vanhoja, konventionaalisia kielikuvia käännettiin innovatiivisesti päälaelleen, esimerkkinä ”Brysselin iltalypsy”. Hegemonian säilyttämiseksi pyrittiin näin myös muotoilemaan diskurssia karnevalistisella tavalla. Tulee muistaa, että poliittisten puolueiden välillä ja myös puolueiden sisällä kannat esille tuleviin kysymyksiin ovat alituudessa muutoksessa. Eräänä tärkeänä tekijänä tähän on eron ylläpitäminen suhteessa toisiin ryhmiin. (Fairclough 1997: 245) Suomenmaassa siis ikään kuin varastettiin itselle Keskustaan normaalisti liitetty metafora ja liitettiin se muihin puolueisiin.

Suomen Keskustan asema vallan pitäjänä kuvailtiin Suomenmaan EU-pääkirjoituksissa keskeiseksi EU:hun liittymisen kannalta. Sitä kuvattiin maanläheisellä tavalla ”veneen peränpitäjäksi”, kun muut puolueet olivat asian suhteen esimerkiksi ”tuuliajolla” tai ”soutamassa ja huopaamassa.” Agraarikulttuuriin läheisesti liittyvät kielikuvat olivatkin suunnattu Suomen Keskustan kannattajakunnalle, pönkittämään sosiokulttuurista kontekstia. Jutilan mukaan Keskustan sisäinen EU-prosessi osoittaa, että ristiriitatilanteissa puolue-eliitti voi käytännössä käyttää ylintä päätöksentekovaltaa puolueessa, mikäli jäsenistö vähintäänkin passiivisesti sen sallii (Jutila 2003: 215.)

Loppujen lopuksi Suomenmaan EU-pääkirjoitusten näkemys unionista tiivistyy kielikuvaan ”ota tai jätä”. Vallan diskurssi oli tärkein vaalittava hallitus- ja pääministeripuolueen lehden äänenkannattajalle. Jättämällä sen valta olisi saattanut lipsua pois käsistä ja puolue kadottaa hegemoniansa, josta käytiin eritoten kiivasta kamppailua EU:hun liittymisen suhteen sekä Suomen Keskustan sisäisesti että myös puoluekentässä yleensä.

Pääkirjoitusten metaforia vertaillen huomaa, että sekä Suomenmaa että Kansan Tahdon pääkirjoituksen kielikuvat olivat luonteeltaan vastakkainasettelua hakevia, mutta suurempi rooli ylevillä metaforilla oli Suomenmaassa, mutta molemmissa käytettiin myös konventionaalisia EU-keskustelun yhteydessä laajalti esillä olleita kielikuvia. Hellstenin (1996: 202-203) mukaan keskustelu Euroopan integraatiosta ja EU-jäsenyydestä perustui vahvasti metaforisiin tulkintoihin suomalaisuuden ja eurooppalaisuuden kohtaamiseen. Hänen mukaansa niiden konfliktissa määrittyi koko integraatioprosessin ja EU:n kuin jäsenyyden vastustajien sekä kannattajien asema. Suomenmaassa EU koettiin "ota tai jätä" -asiaksi. Koska keskustavetoinen hallitus oli EU:n takana, Suomenmaa päätyi kannattamaan EU:ta, vaikka se antoi äänen myös kriittisille näkemyksille.

Sekä Kansan Tahdon että Suomenmaan pääkirjoitusten metaforissa käy esille kaikin puolin sekä EU:n että Emun väistäämättömyys. Toisaalta Kansan Tahdossa käy enemmän esille se, että Emua pidetään jopa "lillukanvarsiin kompastumisena", vaikka kyseessä oli koko maan talousjärjestelmän kannalta suunnattoman iso päätös. Mutta koska kyseessä oli hallituskysymys pienelle puolueelle, kävi Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksista esille, että tärkeintä oli vallan ja hegemonian jatkuvuuden säilyttäminen ja yleinen uskottavuus eritoten hallituskumppaneiden silmissä.

Kansan Tahto selkeästi tukeekin Vasemmistoliiton pyrkimyksiä pysyä vallassa, vaikka puolueen sisältä esiin tuleva vastarinta saattaisi antaa aiheita toisenlaisten vaihtoehtojen pohdintaan. Vasemmistoliiton sisäistä tilaa koskevat pääkirjoitukset menevät vahvasti syytösten ja riitelyn diskurssiin. Pitkäaikainen vasemmiston sisäinen valtataistelu välittyy selkeästi pääkirjoitusten sosiokulttuurisesta kontekstista. Myös historiallinen konteksti eli puolueen jakautuminen ns. enemmistöön ja vähemmistöön on merkittävä, ja Kansan Tahto ylläpiti Emu-pääkirjoituksissa puolueen sisäisiä valtasuhteita pysyen ns. enemmistöläisenä. Pesäero Emu-myönteisen ja -kielteisen linjalla tuli selvimmin esille 3.12.1996 julkaistussa pääkirjoituksessa, jossa asetettiin vastakkain "vastuun ja yhteistyön" ja "vanhakantaisen kommunismin ja vastuuttoman populismin linja". Näiden vertauksien käyttämisen myötä

kuvastuu vahva vastakkainasettelu, joka leimaa vahvasti Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksia.

Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa esille nousseet kielikuvat kuten ”tiivis kohtalonyhteys” ja ”isänmaa” ovat enemmänkin tuttuja oikeistolaista ideologiaa kannattavien henkilöiden esittäminä. Niitä käyttämällä kuitenkin korostetaan vallassa pysymisen merkityksellisyyttä ja sitä, että Emu-kysymys oli todella tiiviissä kohtalonyhteydessä Vasemmistoliiton hallituksessa pysymisen kanssa.

Hellstenin mukaan tärkein arvo EU-jäsenyyden kannattajille oli kuuluminen oikeaan länsimaiseen seuraan ja näin Suomi saattoi parantaa talouttaan ja pysyä edistyksen kelkassa (Hellsten 1996: 203.) Erytishuomio Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa kiinnittyy siihen, että teksteissä keskitytään myös metaforien osalta enemmän hallituksen ja opposition väliseen poliittiseen valtakamppailuun kuin kuvaamaan Emun taloudellisia vaikutuksia.

Gramscin ajatukset tuovat mielenkiintoista lisävaloa Kansan Tahdon ja Suomenmaan pääkirjoitusten analysointiin. Hänen mukaansa politiikka on todellisuudessa kerta kerralta rakenteen kehitystendenssien heijastusta, eikä näiden tendenssien tarvitse välttämättä toteutua. Edelleen Gramsci toteaa, että monet poliittiset toimenpiteet johtuvat organisatorisluonteisesta pakosta eli esimerkiksi koossapitämisen tarpeesta (Gramsci 1979: 113-114.) Kohtalonyhteys - metaforalla Kansan Tahto saattoi liittää Emun laajempaan kysymykseen vallassa pysymisestä. Yhtä lailla Suomenmaa korostamalla maakuntien Suomen metaforaa nosti esille alueen, josta tulee Keskustan valta. Sanomalehtien poliittista roolia ei tule väheksyä, koska esimerkiksi Gramsci esittää, että tiettyjen näkemysten mukaan sanomalehtikin voidaan katsoa eräällä tavalla puolueeksi (Gramsci 1982: 45).

Puoluelehtien vaikutusvallasta antaa kuvaa Karina Jutilan väitöskirjaansa varten tekemä haastattelututkimus, johon vastasi 653 Keskustan jäsentä. Heistä 314 oli piiritoimikuntien

jäseniä, puheenjohtajia tai toiminnanjohtajia ja rivijäseniä 339 kappaletta. Alun perin kyselyn otos oli yhteensä 1511 henkilöä, joten vastausprosentiksi muodostui 43 (Jutila 2003: 46-47.)

Haastattelututkimuksen mukaan Keskustan jäsenistön mielestä Suomenmaalla on enemmän päätösvaltaa kuin esimerkiksi Suomen Keskustanisilla ja eduskuntaryhmän kanslialla, mutta vähemmän kuin puolue toimistolla tai puolueeseen kuuluvilla asiantuntijoilla. 7 prosenttia haastatteluun osallistuneista vastasi Suomenmaalla olevan hyvin paljon valtaa puolueen sisäisessä päätöksenteossa, 37 prosentin mukaan melko paljon, 37 prosentin mukaan melko vähän ja 9 prosentin mukaan hyvin vähän. 10 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen (Jutila 2003: 88.)

Kansan Tahdon ja Suomenmaan pääkirjoitusryhmien teemat on esitelty aiemmin sanomalehtien pääkirjoitusryhmien analyysia koskeneissa kappaleissa. Niistä voidaan muodostaa van Dijkin määrittelemän makrostruktuurin mukaan pääkirjoitusryhmien yhteiset semanttiset makrostruktuurit kummankin lehden osalta. Ne ovat:

Kansan Tahdon Emu-pääkirjoitukset:

”Myönteinen Emu-päätös oli/on merkittävä asia Vasemmistoliiton tulevaisuuden ja Suomen tulevaisuuden kannalta.”

Suomenmaan EU-pääkirjoitukset:

”EU:hun saa suhtautua myönteisesti tai kriittisesti. Tärkeimmässä roolissa Suomen EU-ratkaisussa on Suomen Keskusta, joka kantaa asiassa vastuun.”

Kansan Tahdon ja Suomenmaan Euroopan integraatioon liittyvät pääkirjoitukset voidaan teemoiltaan tiivistää näihin van Dijkin määritelmän mukaisiin semanttisiin makrostruktuureihin.

6.3. Vallan välikappaleet - Suomenmaa ja Kansan Tahto

Tehdessä kriittistä tutkimusta Kansan Tahdon Emu-aiheisista pääkirjoituksista nousee esille kielenkäytön erittäin läheinen suhde valtaan. Kansan Tahdolla oli pääkirjoituksissaan reaalipoliittinen diskurssi, eikä se halunnut horjuttaa omalta osaltaan puolueen hallituspallia. Vasemmistoliitto pääsi vuonna 1995 hallitukseen kahdentoista oppositiovuoden jälkeen, eikä puolueen Pohjois-Suomen äänenkannattaja kohdellut pääkirjoituksissaan hellin käsin puolueen Emu-vastaisia voimia. Sateenkaarihallitus oli nimittäin linjannut Suomen liittymisestä Emuun hallitusohjelmassa. Kriittisyys oli vähäisessä roolissa Kansan Tahdon Emu-pääkirjoituksissa. Ideologian käsite tuli esille myös reaalipolitiikan kappaleena, jossa tarkoituksena oli ylläpitää omalta osaltaan Vasemmistoliiton hallituksessa pysymistä eli valtaa käsite oli vahva.

Kansan Tahto oli tutkimusaikanakin lähinnä vain puolueaktiivien lukema ja juuri sen takia lehti pyrki aktiiviseen vaikutustyöhön säilyttääkseen hegemonian, joka on hallitukseen mentyä syntynyt suostumisen kautta, eikä pakkovallan avulla. Tosin sisäisesti lehti näyttää pönkittäneen keinoja hallituksessa pysyäkseen kielellisten keinojen osalta jopa pakkovallan avulla, koska polarisaatio Emu-kielteisen ja Emu-myönteisten näkemysten osalta oli niin suuri.

Kansan Tahto mieltää Emu-pääkirjoituksissaan rahaliiton varsin selkeästi yhdessä diskurssissa, jossa se on vallan välikappale. Tämä tulee esille niin Hemánuksen typologian kautta kuin metaforia analysoitaessa. Koska pääkirjoituksissa tulee selkeimmin esille lehden linja suoraan eli eksplisiittisesti, ne osallistuvat siihen prosessiin, joka muokkaa lehden lukijakunnan näkemyksiä käsiteltävästä asiasta eli tässä tapauksessa Emusta.

Keskustan puoluejohdon linjaa ajaneessa Suomenmaassa ja puoluejohdon valtaa uusintamaan osaltaan pyrkineessä lehdessä oli vahvasti esillä myös kriittinen diskurssi, jossa sallittiin myönteisesti kuvatun aiheen kritisointi. Tästä kertoo esimerkiksi suuri määrä

erottelevia pääkirjoituksia EU:hun liittymisen hyviä ja huonoja puolia käsittelevässä Suomenmaan EU-pääkirjoitusryhmässä. Lehden linja oli heterogeeninen ja moniääninen. Siinä myös kriittisyys pääsi esille eri tavoin kuin Kansan Tahdossa. Ideologia tuli myös selkeästi esille – kyseessä oli Suomen Keskustan välikappale aktiivijäsenkunnan yhdessäpitäjänä. Valta oli Suomenmaassakin äärimmäisen keskeisessä roolissa.

Jutilan väitöskirjaansa haastatteleminen ammattipoliitikkojen mukaan Suomenmaan valtakunnallista merkitystä heikentää ainakin tietyissä määrin lehden toimituksen sijainti Oulussa, vaikka Suomenmaalla on toki toimitus Helsingissäkin. Myös alhaiseksi arvioidun levikin arvellaan estävän Suomenmaan suurempaa vaikutusta Keskustan politiikkaan. Suomenmaan kuvaillaan olevan osittain liiankin itsenäinen "oman tiensä kulkija", koska sillä esitetään olevan taipumusta linjata puolueen kannoista poikkeavia näkemyksiä, jotka sitten on tulkittu Keskustan virallisiksi kannoiksi (Jutila 2003: 199.)

Esille nousseet diskurssit sekä Suomenmaan että Kansan Tahdon pääkirjoituksissa polarisoituivat hallitus - opposition kamppailun linjalle. EU:n ja Emun taloudelliset vaikutukset jäivät usein taka-alalle ideologisen keskustelun ollessa tärkeintä näissä diskursseissa.

Tekstien diskurssikäytännö on selkeä pääkirjoitus, jossa ilmaistaan lehden linja. Tästä kertoo vahvasti se, että suurin osa pääkirjoituksista oli sekä Suomenmaassa että Kansan Tahdossa Hemánuksen pääkirjoitustypologian mukaisesti erottelevia tai linjaa viitoittavia.

7. PÄÄTÄNTÖ

Tuomo Mörän mukaan Suomen EU-jäsenyyttä koskevassa journalistien argumentaatiossa korostui kolme trendiä: vääjäämättömyysdiskurssi, kovien tosiasioiden diskurssi ja länsidiskurssi. Mörä tarkoittaa vääjäämättömyysdiskurssilla sitä, että monet journalistit näkivät integraation vääjäämättömänä ja luonnollisena kehityksenä. Ei ollut kyse niinkään siitä, halusivatko he Suomen EU:hun vai ei, vaan joka tapauksessa Suomen liittyminen tapahtuisi ennemmin tai myöhemmin (Mörä 1996: 217.)

Selkeää on, että Kansan Tahto ja Suomenmaa edustivat pääkirjoituksissaan vääjäämättömyysdiskurssia tutkituissa aiheissa. EU-jäsenyyden aikaisen vääjäämättömyysdiskurssin voi katsoa koskevan myös Emu-keskustelua, koska kyseessä oli selkeästi seuraava kehitysaskel Euroopan integraatioprosessissa. Suomenmaassa vääjäämättömyysdiskurssin arvot tulivat esille peitellymminkin, mutta kuitenkin Suomen Keskustan johtaman hallituksen linjaama "EU-jäsenyyden marssijärjestys" oli selkeä ohje puoluelehdelle.

Diskurssin, diskurssikäytännön ja sosiaalisen tilanteen vaihdellessa eri ryhmät positioidaan eri lailla. Tärkeimmäksi tekijäksi nousee valta, joka vaientaa kriittisyyden. On aivan keskeistä muistaa, että mikään hegemonia ei ole pysyvää, ja siitä kamppaillaan jatkuvasti myös poliittisten sanomalehtien pääkirjoituksissa. Tämä näkyy erityisen selvästi metaforatasolla. Metaforien tutkimus oli pienemmässä roolissa pro gradussani ja ne tukivat eritoten pääkirjoitusten teemojen tutkimusta. Laajempi käsittely olisi paisuttanut työtä huomattavasti.

Vuodet ovat vierineet ja sekä EU että Emu ovat tulleet osaksi ihmisten arkipäivää. Tosin suhtautuminen EU:hun on muuttunut jopa lievästi kielteisemmäksi vuosien saatossa, koska Eurobarometrin väittämään "EU on hyvä asia" vastasi vuonna 2005 myönteisesti vähemmän suomalaisia kuin vuonna 1997, kun vain alle puolet suomalaisista piti EU:ta

hyvänä asiana. Sen sijaan positiivinen suhtautuminen Emuun oli aivan toista luokkaa, koska vuonna 2005 Eurobarometrin väittämään ”Euro on hyvä asia” vastasi myönteisesti yli 80 prosenttia suomalaisista. Vastaava lukema oli vuonna 1997 vain noin 30 prosentin luokkaa (Suvanto 2008: 17.) EU-kriittisyys siis elää ja voi hyvin Suomessa, mutta euroon ollaan totuttu ja hyväksytty se.

Pro gradu – työni on kriittinen tutkimus EU- ja Emu-pääkirjoituksista Kansan Tahdossa ja Suomenmaassa. Olen tehnyt tutkimukseni kriittisen diskurssianalyysin tutkimusmenetelmiä käyttämällä ja Pertti Hemánuksen tekemän pääkirjoitustypologiajaottelun pohjalta. Kovin laajasti pääkirjoituksista esille tulleita nyansseja ei ole voinut tutkia rajauksen ja materiaalin laajuuden vuoksi, mutta tutkimuksessani ovat tulleet esille keskeisimmät tavat, siitä miten kieli kietoutuu valtaan, ideologiaan ja kriittisyyteen. Erityisen mielenkiintoista oli tutkia pääkirjoitusten teemoja van Dijkin asettaman semanttisen makrostruktuurin mukaan. Myös näin kävi ilmi se, että sekä Suomenmaan että Kansan Tahdon pääkirjoituksissa oltiin vahvasti sitouduttu valtaan ja tuettiin omalta osalta puolueiden säilymistä vallan diskurssissa.

Kriittisen tutkimuksen kvalitatiivisen luonteen takia olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tavan tutkia pääkirjoituksia ja myös taustoittanut laajasti vallinnutta poliittista tilannetta kyseisenä aikana. Pääkirjoitusten valinnan rajaaminen tutkimusta varten oli haasteellinen tehtävä, koska osittain EU:ta ja Emua käsitelleitä kirjoituksia oli lukuisia tutkittavissa lehdissä. Lisäksi pääkirjoituksista voin nostaa tutkimuksen rajaamisen vuoksi vain keskeisimmät kohdat. Myös pääkirjoitusryhmien muodostaminen aihealueittain oli haastava tehtävä ja tämänkin rajauksen olisi voinut tehdä toisin.

Tekemäni rajaus, jossa Emua tai EU:ta vain sivuavat pääkirjoitukset on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle, osoittautui hyväksi. Tutkimusmateriaalin paisuminen liian suureksi olisi johtanut siihen, että pääkirjoitusanalyysissa olisi voinut tehdä vain pintaraapaisun

käsiteltäviin aihealueisiin.

Hemánuksen pääkirjoitustypologiaa tutkimusmenetelmänä käyttämällä kykenee osoittamaan selkeästi, että puoluelehdillä oli selkeä ”johdon mukainen kanta” käsiteltäviin aiheisiin. Myös sisä- ja ulkoryhmäjaottelu osoittaa saman. Jako ei kuitenkaan ollut täysin samankaltainen, koska Suomenmaan ja Kansan Tahdon asenne vaihteli eritoten suhteessa oman puolueen EU- tai Emu-kriittisiin tai -vastaisiin toimijoihin.

Suomenmaassa ei juuri heitä kritisoitu, vaan enemmän kritiikkiä suunnattiin muiden puolueiden "EU-intoilijoiden" suuntaan. Se pyrki säilyttämään oman puolueen vahvan hegemonista asemaa koko yhteiskunnassa. Keskustan sisäistä päätöksentekoa väitöskirjassaan tutkinut Karina Jutila kuvailee Suomenmaan merkityksen puolueessa perustuvan ennen kaikkea siihen, että lehti tarjoaa keskustelukanavan puolueen aktiivijäsenistölle ja ammattipoliitikoille sekä toimii keskustajärjestöjen tiedonvälityskanavana käytännön järjestötoiminnassa (Jutila 2003: 199.)

Kansan Tahdolla puolestaan tarkoituksena oli säilyttää ennen kaikkea oman puolueen sisäinen hegemonia ja ylläpitää valtaa. Tarkoituksiperät Suomenmaassa ja Kansan Tahdossa olivat samanlaiset, mutta poliittisten sanomalehtien näkökulman laajuus ja aiheen käsittelytapa vaihteli puolueiden poliittisen koon ja vaikutusvallan, ja myös puolueen sisäisten valtasuhteiden vaihdellessa. Kun Kansan Tahto saattoi olla selkeästi ja avoimesti Emun junanlähettäjä, piti Suomenmaan muistuttaa siitä, että maakuntien Suomi voi olla vaarassa. Siinä kriittisyyden elementti korostui enemmän kuin Kansan Tahdossa, joka piti Emu-pääkirjoituksissaan kynsin hampain kiinni vallasta.

AINEISTO

Sanomalehti Kansan Tahdon pääkirjoitukset 5.11.1996, 3.12.1996, 11.3.1997, 15.4.1997, 5.6.1997, 25.9.1997, 30.9.1997, 12.11.1997, 18.11.1997, 10.12.1997, 11.12.1997, 13.1.1998, 4.2.1998, 15.4.1998.

Sanomalehti Suomenmaan pääkirjoitukset: 8.4.1994, 15.4.1994, 22.4.1994, 6.5.1994, 17.5.1994, 31.5.1994, 7.6. 1994, 17.6.1994, 21.6.1994, 30.6.1994, 29.7.1994, 5.8.1994, 6.9.1994, 23.9.1994, 14.10.1994, 18.10.1994, 21.10.1994, 28.10. 1994, 8.11.1994, 15.11.1994.

Vasemmistoliitto. Puoluehallituksen 9.12.1997 pidetyn kokouksen pöytäkirjan liite nro 3.

LÄHTEET

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (1994a). *Suomalaisten EU-kannanotot kevät 1994*. Suomalaisten EU-kannanottoja no 5. Helsinki

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (1994b). *Suomalaisten EU-kannanotot syksy 1994*. Suomalaisten EU-kannanottoja no 6. Helsinki.

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (1996). *Suomalaisten EU-kannanotot syksy 1996*. EU-kannanottoja no 10. Helsinki.

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA (1997). *Suomalaisten EU-kannanotot syksy 1997*. EU-kannanottoja no 11. Helsinki.

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and social change*. Cambridge: Polity press.

Fairclough, Norman (1995) *Media discourse*. London: Arnold.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Gramsci, Antonio (1979) *Vankilavihkot valikoima*. Helsinki : Kansankulttuuri Oy.

Gramsci, Antonio (1982) *Vankilavihkot valikoima 2*. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

Hoikkala, Tommi (1990) Teun A. van Dijkin diskurssianalyysi, s. 142-161. Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Mäkelä, Klaus. Helsinki: Gaudeamus.

Hellsten, Iina (1996) Ovi Eurooppaan vai etuvartio Venäjälle? EU-metaforiikkaa Helsingin Sanomissa ja televisiossa, s. 178-208. Teoksessa *Kansa euromyllyssä*. Toim. Kivikuru,

Ullamaija. Helsinki: Yliopistopaino.

Hemánus, Pertti (1972) *Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hemánus, Pertti & Ilkka Tervonen (1986) *Totuuksista utopioihin*. Keuruu: Otava.

Huovila, Tapani (2001) *Pääkirjoitus kohdistaa kiista-asiaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Jutila, Karina (2003) *Yksillä säännöillä, kaksilla korteilla? Empiirinen tutkimus Suomen Keskustan sisäisestä päätöksenteosta*. : Tampereen yliopisto.

Kulha, Keijo K. (2002) *Elämää apinalaatikossa. Päätoimittajan näkökulma julkisuuteen*. Helsinki: Edita.

Kääriäinen, Seppo (2002) *Sitä niittää, mitä kylvää. Keskustan strategiset valinnat 1964-2001*. Helsinki: Gummerus.

Luukka, Minna-Riitta (2000). Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset, 133-160. Teoksessa *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Toimittanut: Sajavaara, Kari ja Arja Piirainen-Marsh. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lehtonen, Mikko (1997). *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.

Mauno, Juha (2002) Liitto alkoi ilmestyä 95 vuotta sitten. *Suomenmaa* 22.2.2002, 9-10.

Mustaparta, Eila (1997) Juna, jolla ei ole paluuvuoroa. EY-metaforat poliitikkojen retoriikassa, s. 168-183. Teoksessa *Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa vallankäytössä*. Kalliokoski, Jyrki. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Mäkelä, Klaus (1990) Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet, s. 42-61. Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Toimittanut Mäkelä, Klaus. Helsinki: Gaudeamus.

Määttä, Juha (2003). Kivulias prosessi kuumensi tunteita. *Suomenmaa* 7.11.2003, 9-10.

Mörä, Tuomo (1996) Maiseman rakentaminen. Media-agendan synty EU-journalismissa, s. 211-242. Teoksessa *Kansa euromyllyssä*. Toim. Kivikuru, Ullamaija. Helsinki: Yliopistopaino.

Mörä, Tuomo (1999) *EU-journalismin anatomia: mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Nousiainen, Jaakko (1998). *Suomen poliittinen järjestelmä*. Helsinki: WSOY.

Nygård, Toivo & Raimo Salokangas (1998) Kansan Tahto, s. 269-274. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 5-Aamulehti – Kotka Nyheter*. : Kustannuskiila.

Perelman, Chaim (1996) *Retoriikan valtakunta*. : Vastapaino.

Pietikänen, Sari (2000). Kriittinen diskurssintutkimus, s. 191-218. Teoksessa *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Toimittanut Sajavaara, Kari ja Arja Piirainen-Marsh. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rautio, Arto (1999) Helsinkiin – hinnalla millä hyvänsä, s. 191-208. Teoksessa *Tasavallan paimenkoirat – Keskustan lehtimiehet 80 vuotta*. Jyväskylä: Gummerus.

Saarela, Tauno (2006) *Kansan Tahto : Pohjolan työtätekevien lehti*. Oulu: Yrjö Mäkelin – seura.

Salminen, Esko (2006) *Mediavallan aika. Poliittika tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen*. Helsinki: Kleio.

Salokangas, Raimo (1988b) Suomenmaa, s. 51-54. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 7 – Savonlinna – Övermarks Tidning*. Kuopio: Kustannuskiila.

Salokangas, Raimo (1988a) Kansan Tahto, s. 270-274. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 5 - Aamulehti - Kotka Nyheter*. Kuopio: Kustannuskiila.

Salokangas, Raimo (1982) *Puolueen aseet. Maalaisliiton sanomalehdistön synty ja sen asema puolueessa ja sanomalehtimarkkinoilla 1906-1916*. Vammala: Suomen historiallinen seura.

Sund, Ralf (1996) Emun kolmas vaihe ja Suomi s. 7-16. Teoksessa *Emu ja Suomen tulevaisuus*. Toimittanut Sund, Ralf ym. Helsinki: Kansan Sivistystyön Liitto

Suvanto, Antti (2008) *Euro täyttää kymmenen vuotta*. *Talous & Yhteiskunta* 4 / 2008. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.

van Dijk, Teun A. (1996) Discourse, Opinions and Ideologies, s. 7-37. Teoksessa *Discourse and Ideologies*. Toimittanut Kelly-Holmes, Helen & Christina Schäffner. Clevedon: Multilingual Matters.

van Dijk, Teun A. (2001) Multidisciplinary CDA: a plea for diversity, s. 95-120. Teoksessa *Methods of Critical Discourse Analysis*. Toimittanut Meyer, Michael & Ruth Wodak. Lontoo: Sage.

Valtiovarainministeriö. Eurotietopankin sanasto. Lainattu 5.4.2005.
<http://www.vm.fi/vm/liston/euro.lsp?r=17576&l=fi>

Wodak, Ruth (2001) What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments, s. 1-13. Teoksessa *Methods of Critical Discourse Analysis*. Toimittanut Meyer, Michael & Ruth Wodak. Lontoo: Sage.